

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI MUQIMIY NOMIDAGI
QO'QON DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI MAKTABGACHA VA BOSHLANG'ICH TA'LIM
FAKULTETI**

“Himoyaga ruxsat etilsin” Fakultet dekani:

_____ B.Olimov

“_____” _____ 2020-yil

5111700-“Boshlang'ich ta'lim va sport-tarbiyaviy ish ta'lim yo'nalishi IV kurs
402-guruh talabasi Muxammadjonova Sayyoraxon Xabibullo qizining
“Mehnat darslarida qo'l mehnatining usullarini o'rgatish metodikasi”
mavzusida yozilgan

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

Ilmiy rahbar

_____ Yo'ldashev M

„Boshlang'ich ta'lim“ kafedrası
p.f.n, dotsent

MUNDARIJA

KIRISH.....3

IBOB. MEHNAT DARSLARIDA QO'L MEHNATINING USULLARI.

1.1 Boshlang'ich sinflarda qo'l mehnatiga o'rgatishning tashkil qilish shakllari.....7

1.2 Qo'l mehnatiga o'rgatishda ish turlarining usullari.....14

II BOB. BOSHLANG'ICH SINFDA QO'L MEHNATINING AHAMIYATI.

2.1 Mehnat samaradorligini oshirishda qo'llaniladigan usullar.....31

2.2 Qo'l mehnatidan foydalanishda nafosat tarbiyasini o'stirish.....41

XULOSA.....46

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....48

KIRISH.

“Har bir insonning, ayniqsa endigina hayotga qadam qo'yib kelayotgan yoshlarning ongiga shunday fikrni singdirish kerakki, ular o'rta qo'yilgan maqsadga erishishi o'zlariga bog'liq ekanligini, ya'ni bu narsalar ularning sobit qadam, g'ayrat, shijoatlariga, to'la-to'kis fidokorligiga va cheksiz mehnatsevarliklariga bog'liq ekanligini anglab yetishlari kerak.

(I.A.Karimov)

„Ta'lim to'g'risidagi Qonun“ va „Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi“ ta'lim sohasidagi siyosatimizni belgilab berdi. Bu qonunlar mustaqil, har tomonlama kamolga yetgan barkamol inson uchun zarur bo'lgan ma'naviyat qirralari, iymone'tiqod, vatanparvarlik, insonga cheksiz muhabbat, do'stlik, sadoqatlilik, mehnatsevarlik, milliy g'urur kabi fazilatlarini shakllantirish lozimligi ta'kidlab o'tilgan.

Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek: „Har bir insonning, ayniqsa endigina hayotga qadam qo'yib kelayotgan yoshlarning ongiga shunday fikrni singdirish kerakki, ular o'rta qo'yilgan maqsadga erishishi o'zlariga bog'liq ekanligini, ya'ni bu narsalar ularning sobit qadam, g'ayrat, shijoatlariga, to'la-to'kis fidokorligi va cheksiz mehnatsevarliklariga bog'liq ekanligini anglab yetishlari kerak. Birinchi prezidentimiz tomonidan 2010-yil yilni „Barkamol avlod yili“ deb nomlanishi bejiz emas. „Barkamol avlod“ Davlat dasturida har tomonlama, yetuk va barkamol jihatdan tarbiyalangan: jismoniy, estetik, mehnat, ahloqiy, aqliy yosh avlodni tarbiyalab kelajakda kasbga yo'llash ishlarini to'g'ri yo'lga qo'yish maktabgacha tarbiya, maktab va akademik litsey hamda kasb-hunar kollejlari, ustoz va murabbiylarining oldiga ulkan ishlarni amalga oshirishdek mas'uliyatli vazifalar qo'yadi.

Bugungi kunda jamiyatimiz uchun har tomonlama rivojlangan fan texnika taraqqiyotini hayotga tadbiq eta oladigan yetuk malakali kadrlar tayyorlash masalasi turibdi.

Maktab ta'limining hozirgi bosqichida o'quvchilarni mehnatga tayyorlash, o'sib kelayotgan avlodning ta'lim va tarbiyasidagi eng zarur masalalardan biridir.

Ayniqsa boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklar va imkoniyatlariga asoslangan qo'l mehnati hisoblanadi. Shu munosabat bilan mehnat ta'limi jarayoni o'quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, axloqiy, estetik iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashni qo'l mehnati jarayonida bolalar asosan ishlab chiqarish texnologiyalar chiqindilari (qog'oz,karton,sim, yog'och,gaz mol va boshqalar) bilan tabiiy va sun'iy xom ashyolar (maxsus loy,yog'och va plastmassalar, plastilin, yelim va boshqalar) bilan ishlash keyingi sinflardadavom ettirilishi uchun zarur aloqadorlik hosil qiladi.

Jamiyatimiz taraqqiyotining hozirgi bosqichi, mehnatning xarakteri va mazmuniga, insonni hayotga tayyorlashga yuksak talablar qo'yadi. Sho'nga ko'ra har bir kishini hayotga tarbiyalashda aniq o'zgarishlar qilishi lozim. Har bir o'quvchida zamonaviy ishchi shaxsining sifatlarini shakllantirish uchun maktabning boshlang'ich sinflarida va hatto ilgariroq maktabgacha muassasalarda, keyinroq maktabdan yuqori sinflardagi ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, keyinchalik kasb-hunar kollejlarida o'z bilimlarini davom ettirishlari lozim. Butun kuch va qobiliyatlarini siyosiy bilim doiralarini kengaytirish, zamonaviy bilim bilan qurollantirish va jismoniy mehnatni har tomonlama uyg'unlashtira olishga o'rgatishdan iboratdir.

Mehnat ta'limi va kasbga tayyorlash vazifalari boshlang'ich maktablarda butun ta'lim va tarbiya tizimida hamda barcha o'quv predmetlari yordamida hal etiladi. Bu o'rinda mehnat darslari yetakchi rolg' o'ynaydi.

Maktabda muntazam mehnat ta'limining boshlang'ich bosqichi boshlang'ich sinflarda mehnat darslarida va kichik maktab yoshidagi bolalarni qo'lidan keladigan ijtimoiy foydali ishdir.

Boshlang'ich maktabdagi mehnat ta'limining asosiy vazifalari mehnatga axloqiy va ruhiy tayorlash, o'quvchilarni boshlang'ich politexnik bilimlar bilan qurollantirish,mehnatga amaliy tayyorlashdan iboratdir.

Mavzuning dolzarbligi. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach barcha sohalarda bo‘lgani kabi boshlang‘ich ta‘lim va o‘rta ta‘lim sohasida ham tub islohatlar amalga oshirilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasining —Ta‘lim to‘g‘risidagi Qonuni va —Kadrlar tayyorlash milliy dasturida zamon talablari javob beradigan o‘qituvchilarni tayyorlash, o‘tib kelayotgan avlodning ta‘lim va tarbiyasidagi eng zarur masalalardan biridir.

Prezidentimiz I.A.Karimov ta’kidlaganidek “Agar iqtisodiyotimiz baquvvat bo‘lsa, yaxshi rivoj topsa, bundan madaniyatimiz ham madad oladi, rivoj topadi. Agar ertangi kunimizni o‘ylab ish qilmoqchi bo‘lsak, kelajakda ishimizni davom ettiradigan bugungi yoshlarimizga sharoit yaratib, ularning hayoti haqida qayg‘uradigan bo‘lsak, avvalo, mahalliy yoshlarni tarbiyalash ishiga munosabatimizni mutlaqo o‘zgartirishimiz kerak”.¹

Shuni unutmasligimiz kerakki, kelajagimiz poydevori bilim dargohlarida yaratiladi, boshqacha aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo‘lishi farzandlarimizning bugun qanday ta‘lim va tarbiya olishiga bog‘liq.

Mehnat ta‘limi darslarini pedagogik jihatdan bilimdon bo‘lgan o‘qituvchilargina ulkan pedagogik samara beradigan darajada olib borish mumkin. Bunday pedagog o‘qituvchi shaxsning manfaatlarini kasb tayyorgarligi manfaatlaridan yuqori qo‘yadi. Uning kasbkorlik va shaxsiy fazilatlarini, o‘quvchi shaxsini rivojlantirish vositasi bo‘lib xizmat qiladi. Mehnat ta‘limida malakali o‘qituvchilar amaliy ish turlari bo‘yicha maqsad va vazifalarni yoritib berishlari bilan bigalikda darsni tashkil etish metodikasini ham to‘liq o‘zlashtirgan bo‘lishi mumkin.

Boshlang‘ich sinf mehnat ta‘limida qo‘l mehnati bilan ishlash darslarini tashkil etish ularning qiziqishlari, moyilliklari va imkoniyatlariga hisobga olgan holda qo‘l mehnati asosida tashkil etiladi. Mehnat ta‘limi darslarida o‘quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, ahloqiy, estetik, iqtisodiy, ekologik va aqliy imkoniyatlarini aniq mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashni keyingi sinflarda davom etilishi uchun zarur aloqadorlik hosil qilinadi.

Boshlang‘ich sinflarda mehnat ta‘limi darslarida o‘quvchilar asosan ishlab chiqarish texnologiyalari mahsulotlari, qog‘oz va karton turlari bilan ishlaydilar.

¹I.A.Karimov “O‘zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida” Toshkent-2011 y

Bitiruv malakaviy ishning ishlanganlik darajasi. Respublikamizda mustaqillik yillarida umum ta'lim maktablarida ta'lim sohasida, o'qitishni zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etish hozirgi jamiyat taraqqiyoti talabidan kelib chiqmoqda.

Ayniqsa, boshlang'ich sinf mehnat ta'limi darslarida o'quvchilarning aqliy-jismoniy, estetik tarbiyalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mehnat ta'limini o'qitish usullari texnologiyalari haqida olimlarimizdan K. Davlatov, R. Mavlonova, X. Egamov, I. Choriev, N. Shodiev, M. Magdiev, Sh. Sharipov, N. Muslimov va boshqalar o'zlarining darslik va uslubiy qo'llanmalari mavjud.

Bitiruv malakaviy ishning maqsadi. Boshlang'ich sinf mehnat darslarida qo'l mehnatidan amaliy ishlarni tashkil etishning samarali shakl va usullarini ishlab chiqish.

Bitiruv malakaviy ishning vazifalari:

1. Mehnat darslarida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarini tashkil etishni nazariy va amaliy asoslash.
2. Mehnat darslarida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarini tashkil etish mazmuni, shakli, metodlarini aniqlash
3. Mehnat darslarida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarini tashkil etish amaliy-didaktik vositalarini tanlash va amaliyotga tatbiq etish.
4. Mehnat darslarida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarini tashkil etish bo'yicha amaliy topshiriqlarni, darsishlanmalari, tavsiyalarini ishlab chiqish

Bitiruv malakaviy ishning ob'ekti:

Boshlang'ich sinf mehnat ta'limida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarini tashkil etish jarayoni.

Bitiruv malakaviy ishning metodi: mavzuga oid adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatish, suhbat, yozma va og'zaki so'rovlar, amaliy ishlar

IBOB. MEHNAT DARSLARIDA QO'L MEHNATINING USULLARI.

1.1 Boshlang'ich sinflarda qo'l mehnatiga o'rgatishning tashkil qilish shakllari

Mehnat jamiyat yoki alohida individ talab va ehtiyojlarini qondirish uchun bajariladigan faoliyat turidir. Mehnat iqtisodiyotda ishlab chiqarish omillaridan biri sifatida ko'riladi.

Mehnat — insonning maqsadga muvofiq ijtimoiy foydali faoliyati; eng avvalo tabiat predmetlarini o'zgartirib, ehtiyojga moslashtirishni bildiradi. Mehnat kishilik jamiyati hayotining asosiy sharti, chunki u tufayli insoniyatning yashashi uchun zarur bo'lgan moddiy va ma'naviy ne'matlar yaratiladi.

Insonning faoliyati tufayli mehnat predmetlari mahsulotga aylanadi. Mehnat odamni hayvondan farqlantiradigan eng muhim belgidir. Mehnat tufayli inson tabiatdagi narsalarni o'zgartiribgina qolmaydi, balki o'zi ham kamol topadi, uning aqliy va jismoniy qobiliyatlari o'sadi. Mehnat jarayonida inson tabiat kuchlarini o'z maqsadiga bo'ysundiradi.

Jamiyat taraqqiy etishi bilan mehnat taqsimoti yuzaga keladi va borgan sari chuqurlashib boradi. Mehnatning yangi turlari yuzaga keladi, ular mustaqil vazifaga ega bo'ladi. Mehnatdagi ixtisoslashuv tufayli tabiat sirlari chuqur o'rganiladi, tabiiy narsalar to'laroq ishlatiladi, hatto, ularni xossalari o'zgartiriladi. M. taqsimotining darajasi jamiyatdagi ishlab chiqaruvchi kuchlarning qay darajada ekanligini ifodalaydi. Mehnat turlari yuzaga kelishi bilan mehnat faoliyati natijalarini ayira boshlash, har xil mehnatni bir-biriga moslashtirish ehtiyoji tug'iladi.

Mehnat o'zining mazmuni va xarakteri jihatidan aqliy, jismoniy, malakali (murakkab) va malakasiz (oddiy) mehnatga bo'linadi.

Aqliy mehnat — insonning tafakkur faoliyati. Bunga muhandis, vrach, agronom, o'qituvchi, olim va boshqa mehnati misol bo'ladi.

Jismoniy mehnat — insonning jismoniy faoliyati. Bunga ishchi, dehqon, kosib mehnati misol bo'ladi.

Malakali mehnat maxsus tayyorgarlikni talab etadi. Malakasiz mehnat maxsus tayyorgarlikni va qobiliyatni talab etmaydi.

Mehnatta`limidarslarida o`quvchilari ijtimoiy ishlabchiqarish mehnatiga tayyorlashning ilkbosqichlarini o`rganadilar.

Birinchi infda o`quvchilarengavval o`faqat dars mashg`ulotlaridagina emas, balki boshqadarslarda ham to`qnash keladigan materiallar bilan tanishadilar.

Qog`oz va uning turlari bilan ishlash, karton va uning turlari bilan ishlash, gazlama gada stlabki ishlov berish, turli materiallar bilan ishlash, o`z-o`ziga xizmat ko`rsatish kabilar bilan tanishadilar.

Amaliy ishlar jarayonida o`quvchilarda mehnatsevarlik, materiallarni tejamlisarlash, mehnatga ijodiy yondoshish, tabiatga ehtiyo tkorlik bilan munosabat dabo`lish, mehnat madaniyatini tarbiyalash, ularga ayrim kasblar haqidatushunchalar singdirib boriladi.

Boshlang`ich sinflarda mehnatta`limida sturibolalarni hartomon lamakamol toptirishga aqliy va jismoniy, ahloqiy va estetik, iqtisodiy va ekologik bilimlarini shakllantirishga va tarbiyalashga qaratilgan bo`lib o`zoldiga qo`yidagi maqsadlarni qo`yadi.

a) Bolarning mehnat tajribasini ularning kishilarning ishlabchiqarish faoliyatit o`g`risidagi bilimlarni kengaytirish, mehnatsevarlik, mehnatga va mehnat kishilariga munosib munosabat ruhida tarbiyalash;

b) Mehnat malakasi, mehnat madaniyatiasoslarini, o`zish va o`rtoqlari ishini rejalashtirish va tashkil qilish malakalarini rivojlantirish.

Mehnatta`limida sturitalab lari quyidagilarni o`zichiga oladi.

1. Buyumlarni kundalik uchun zarurligi.

2. Narsa-

buyum yoki ishni bajarish jarayonida bolalarga berish mumkin bo`lgan dasturda ko`rsatilgan bilim va malakalarining mazmuni dorligi.

3. Barcha o`quvchilarni darsda band qilish imkoniyati.

Mehnatta`limining yangi dasturlari, metodlari va tashkiliy shakllari asosida ishlabchiqiladi.

Mehnati dasturlarida mehnat madaniyatining malakavako`nik malari aksettirilgan bo`lib, unga qarab maktab o`quvchisi, o`qituvchisi va maktab faoliyatiga bah o`beriladi. O`qituvchi o`quvchilarning uyokibuxususiyatlarini, mehnat madaniyatining tarkibiy qismi birligini hisobga olgan dastur tuzibchiqadi.

Mehnatta`limyo`nalishlaridan birinchisi boladavao`smirdainson mehnati haqida va uning mehnatining mahsuliya ratilgan buyumlarto`g`risida, ishlabchiqarish muhiti, materiallarni ishlabchiqarish texnologiyasi, moddiy ishlabchiqarish iqtisodiyoti haqidatasavvurlar hosil qilishgahartomondanyond ashishni talab qiladi.

Mehnatta`limining yo`nalishining ikkinchisi, o`quvchilarda oiladavaturmushdagivazifalarni taqsimlash, ularni bajarish to`g`risidagitasvurlarni shakllantirish.

Mehnatta`limining yo`nalishining uchinchisi esahozirgiz amono`quvchisi tabiat ga ekologik munosabatdabo`lishni shakllantirish, uni qishloq xo`jaligi sohasidagi malakavako`nikmalar bilan qurollantirish kerak.

Mehnatta`limi jarayonida hosil qilingan bilimlar, malakalar va ko`nikmalar maqsadsiz emas, balki insonning asosiy qobiliyati mehnatgabo`lgan qobiliyatini rivojlantirish vositasi hisoblanadi.

Jamiatimiz taraqqiyotining hozirgi bosqichi, mehnatning xarakteriva mazmuniga, insonni hayotga tayyorlashga yuksak talablar qo`yadi. Shunga ko`ra har birkishi ni hayotga tarbiyalashda aniqlik zgarishlar qilish ilozim. Har biro`quvchida zamonaviy ishchisi haqida sifatlarini shakllantirish uchun maktabning boshlang`ich sinflarida va hatto oilagari oq maktabgacha muassasalarda, keyinroq maktabdanyuqori sinflardagita`lim va tarbiyani rivojlantirish, keyinchalik kasb-hunar kollejlari da o`z bilimlarini davom ettirishlar ilozim. Butunkuchva qobiliyatlarini siyosiy bilim doiralarini kengaytirish, zamonaviy bilim bilan qurollantirish va jismoniy mehnatni har tomonlama uyg`unlashtira olishga o`rgatishdan iboratdir.

Mehnat ta`limi va kasbga tayyorlash vazifalari boshlang`ich maktablarda butun ta`lim va tarbiya tizimida hamda barcha o`quv predmetlari yordamida hal etiladi. Bu o`rinda mehnat darslari yetakchi ro`l o`ynaydi.

Maktabda muntazam mehnat ta`limining boshlang`ich bosqichi boshlang`ich sinflarda mehnat darslarida va kichik maktab yoshidagi bolalarni qo`lidan keladigan ijtimoiy foydali ishdir.

Boshlang`ich maktabdagi mehnat ta`limining asosiy vazifalari mehnatga axloqiy va ruhiy tayyorlash, o`quvchilarni boshlang`ich politexnik bilimlar bilan qurollantirish, mehnatga amaliy tayyorlashlardan iboratdir.

Qo`l mehnatiga o`rgatishda boshqa fanlarni o`rgatishda bo`lganidek, o`qitishning xilma-xil usullarini qo`llab, ular yordamida o`quvchilarning bilim, malaka va ko`nikmalarini egallab olishlariga, shuningdek bilish qobiliyatlarini rivojlanishiga erishiladi.

Mehnat ta`limini to`g`ri tashkil etish bolalarni qiyinchiliklarni yengishga, qo`yilgan maqsadga erishish yo`lida matonat va qat`iyat bilan kirishishga, boshlangan ishni chala tashlab ketmay, balki oxiriga yetkazishga o`rgatish

lozim. Bu o'rinda ijobiy natijalar: mehnatdan quvonish, lazzatlanish va qoniqish hissiyotlarining namoyon bo'lishi juda muhimdir.

Mehnatda shaxsning qiziqish, qobiliyat, intiluvchanlik kabi shaxsiy psixologik xususiyatlari shakllanadi. Mehnatga psixologik va axloqiy tayyorlash jarayoni murakkab va uzoq davom etuvchi jarayondir.

Boshlang'ich sinflarda keng ma'nodagi ilmiy asoslar haqida emas, politexnik ta'limning elementlari to'g'risida gap boradi. Bu o'quvchilarda fan-texnika yutuqlariga nisbatan qiziqish uyg'onishiga yordam beradi. Biroq, umum ta'lim predmetlarini o'qitish mehnat darslarini ma'lum darajada politexnik asoslarda, darsdandarsgapoliteknik bilimlarni qo'shib olib borishga yordam beradi.

Politeknik tayyorgarlikka ega bo'lib, qo'yilgan mehnat vazifalarini bajarishda asboblardan to'g'ri foydalanishga yordam beradi. Shuningdek bu tayyorgarlik kerakli ishlab chiqarish bosqichlarini qanday va qaysi izchillikda amalga oshirish, qanday asboblarni qo'llash va undagi sabablarin anglashga ko'maklashadi. Mehnat bo'yicha dasturning istalgan bo'limini o'tishda o'qituvchi bolalarga ma'lum hajmdagi politexnik bilimlarni beradi.

Boshlang'ich politexnik bilim bilan qurollantirish o'quvchilarga predmetni yasash, ishlov berilayotgan materialning xususiyatlari, texnologik o'ziga xosliklari, materialga qo'lda ishlov berilganda qo'llaniladigan asbobmoslamalarning xususiyatlari, ulardan foydalanish qoidalari haqida ma'lumot berishdan iboratdir.

Politeknik bilimlar asosan boshlang'ich sinf o'quvchilarida fan-texnika yutuqlariga nisbatan qiziqish uyg'otadi.

O'quvchilarga berilayotgan politexnik bilim, amaliy ko'nikma va malakalarga o'rgatishni ma'lum nazariy darajada amalga oshirishga imkon beruvchi zamindir.

Mehnat ta'limi vazifalari haqida gapirilganda, o'quvchilarda mehnatsevarlik, ma'suliyat, intizomlilik, burch hissi, jamoatchilik hissini tarbiyalashni tilga olmaslik mumkin emas.

Shu bilan birgalikda mehnat odamlar tirikchiligining moddiy va mahnaviy ta'minotining vositasi, jamiyat taraqqiyotining eng muhim omilidir. Bolalarni aqliy o'stirishda ham mehnat tahlimining ro'li ko'p qirralidir. Mehnat o'quvchilarning bilim olishiga intilishlarini qo'zg'atuvchi vositagina emas, balki uning manbai hamdir. Mehnat ta'limi jarayonida o'quvchilarni aqliy o'stirishda jismoniy va aqliy mehnatni almashtirib turish muhim ahamiyatga egadir. Biroq har qanday mehnat ham aqliy o'sishga yordam bermasligini unutmasligimiz kerak.

Mehnat eng muhim iroda va axloqiy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Mehnat ta'limida mehnatga psixologik tayyorgarlik, mehnat faoliyatining to'g'ri motivlari tarbiyalanadi, shaxsning har bir ongli mehnatkash uchun zarur bo'lgan sifatlari shakllanadi.

Darslarning jihozlanganligi o'z mehnati uchun shaxsiy mahsuliyatni, O'quvchilar bayon etilayotgan aynan buyum emas, balki o'z so'zlari bilan buyumni bajarilishini eshlashlari talab etiladi. Biroq, asosiy o'rinni hali ham namuna, tayyor ko'rgazma bo'yicha ishlash egallaydi. Hozirgi zamon maktabi darsning

zamonaviyligini oshirdi, takomillashtirishda vao'nga sayqal berdi.

Qo'l mexnati darslarida odatda bir yoki ikki asbobdan foydalaniladi, ularni esa navbatchilar tarqatadi. Stolning ustida diqqatni chalg'itadigan hech qanday ortiqcha narsa bo'lmasligi kerak.

Asboblarni ayniqsa, kesuvchi asboblarni charm g'ilofda saqlagan ma'qul. Xar bir g'ilof asbobning ma'lum turiga mo'ljallangan bo'ladi. Navbatchi o'qituvchi asboblarni tarqatishni doimo birinchi partadan boshlaydi, bunda o'quvchilar tartib va tejamkorlikka o'ganadilar.

Xamma foydalanadigan asboblarning sinfi shkaflarda saqlanadi, ishdan so'ng asboblarni o'quvchilar tozalab yuvib, artib navbatchi o'quvchiga topshiradilar.

Ish xonasida o'quvchilarga asboblarni ishlatish va saqlash qoidalarini eslatib turuvchi plakat – eslatmalar osig'lik bo'lishi kerak. Xavfsizlik texnikasiga qoidalariga to'liq rioya qilish baxtsiz xodisalarning oldini oluvchi ishonchli garovdir. Asboblarni ishlatish qoidalarini o'quvchilar vaqti-vaqti bilan takrorlab turishi lozim. U yoki bu qoidani tushuntirishda o'qituvchi nima uchun aynan shunday qilish kerakligini, bu qoidalarga rioya qilinmasa qanday xodisalar ro'y berishi mumkinligini uqtirishi lozim. Xavfsizlik texnikasining barcha qoidalari so'zsiz bajarilishi lozim.

Ish xonalarida ishlash va asboblardan foydalanish bo'yicha texnika xavfsizligi qoidalarni quyidagicha umumlashtirish mumkin.

1. Ish xonasiga faqat o'qituvchi ruxsati bilan kiriladi.
2. Xar bir o'quvchi faqat o'z ish joyida ishlaydi. Agarda ish jamoa ravishda qilinadigan bo'lsa, o'quvchilar o'z majburiyatlarini yaxshi biladilar.
3. Ish faqat o'qituvchining ruxsati bilan boshlanadi.
4. Ishni boshlashdan oldin, ish joyingni tayyorla, asboblarni tugri va qo'lay joylashtirish: O'ng qo'l bilan ushlanadigan asboblarni o'ng tomonga, chap qo'l bilan ushlanadiganini chap tomonga qo'y, sanchiladigan, kesadigan asboblarni xech qachon ikkita asbob orasiga qo'yma, ularni doimo o'z joyiga, o'tkir tomonini narigi, dastasini o'zing tomonga qilib qo'y. Asboblarni o'ynama, ular o'yinchoq emas.
5. Ish vaqtida ish joyingni tartibli saqla.
6. O'tmas yoki buzug asbob bilan ishlama.
7. Asbobni ishlatganda, uni o'qituvchi ko'rsatganidek ushla.
8. Asboblarni asra, ularni to'g'ri, o'z o'rnida ishlat, ishlatgandan so'ng ularni tozalab, yuviladiganlarini yuvib, artadiganlarini artib qo'y.

9. Narsani, xar bir detalni oldingi safargidan yaxshiroq, chiroyliroq, tartibliroq qilishga xarakat qil.

10. Ishni tugatdingmi, ish joyingni tezda tozalab tartibli qilib qo'y.

Turli asbob va uskunalaridan foydalanishda xavfsizlik texnikasi qoidalari:

Qaychidan foydalanish qoidalari.

1. Qaychini belgilangan joyda, belgilangan xolatda saqla.

2. Qaychini uchini yuqoriga qilib ushlama.

3. Qaychini ochiq xolda qoldirma.

4. Qaychini yurib turganingda ishlatma.

5. Qaychini faqat yopilgan xolda uchidan ushlab o'rtog'inga uzat.

6. Qaychini ishlatayotganda kesilishning yo'nalishi va materialni ushlab turgan chap qo'l barmoqlarini kuzatib tur.

7. Yaroqsiz qaychini ishlatma, o'qituvchiga topshir.

Bigizdan foydalanish qoidalari.

1. Bigizni o'rinsiz ishlatma.

2. Sirti silliq, sirg'anchiq qattiq predmetlarni bigiz bilan teshma.

3. Teshiladigan predmetni qo'lingda ushlama, uni stol, taglik ustiga qo'yib tesh.

Pichoq bilan ishlash qoidalari.

1. Uchi yumaloq pichoqdan foydalan.

2. Pichoqni o'qituvchi ko'rsatganidek ishlat, kesganda qattiq bosma.

Nina bilan ishlash qoidalari.

1. Ninani ishlatib bo'lgach, maxsus nina yostiqchaga sanchib qo'y.
2. Ninani xech qachon og'zingga olma.
3. Zapas ninalarni ignadonda quruq xolatda saqla.
4. Ishdan oldin va ishdan keyin ninalarni sanab ko'r, yetishmagan ninalarni albatta top.
5. Qog'ozva kartondan narsalarni yasaganda birinchi teshikni albatta bigiz bilan teshib ol.

Ko'rilgan choralarga qaramay sinfda baxtsiz xodisa ro'y bersa, o'qituvchi birinchi yordamni ko'rsatishi va maktab vrachini chaqirishi lozim. Ish xonasida yod, bint solingan aptechka bo'lishi shart.

Boshlang'ich sinf qo'l mexnati darslari uchun o'quvchilar shaxsiy papkalarini qo'llanilishi 1-3 sinf o'quvchilariga qo'l mexnati darslarini metodik to'g'ri tashkil etish va ularni muntazam o'tkazish imkonini beradi.

Bunday papkalarining qulayligi shundaki, unda xar bir o'quvchi dars vaqtida kerakli xamma narsalarga asboblari, materiallar, buyumlarga ega bo'ladi. Papka o'quvchilarga mexnat madaniyati malakalarini singdirishda yordam beradi. Shuningdek, papka o'quvchilarda o'z ish joylarini va mexnat jarayonini uyushtirish, kunikma xamda malakalarini shakllantirishga xam yordam beradi. Bunday eng oddiy mexnat malakalarini o'quvchilarda birinchi sinfdagi dastlabki qo'l mexnati darslaridan boshlab shakllantira borish va ularni asta-sekin takomillashtirish maqsadga muvofiqdir.

1.2 Qo'l mehnatiga o'rgatishda ish turlarining usullari.

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklari va imkoniyatlariga asoslangan qo'l mehnati hisoblanadi. Shu munosabat bilan mehnat ta'limi jarayoni o'quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, axloqiy, estetik, iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq, mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashning keyingi sinflarda davom ettirilishi uchun zarur aloqadorlik hosil qilinadi.

Qo'l mehnati jarayonida bolalar asosan ishlab chiqarish texnologiya chiqindilari (qog'oz, karton, yumshoq sim yog'och, Gazlama va boshqalar) bilan; tabiiy va su'niy xom-ashyolar (maxsus loy, yog'och va plastmassalar, plastelin, yelim va boshqalar) bilan, keng iste'mol mollari va xalq hunarmandchiligi mahsulotlari, tayyorlash uchun mahalliy xom-ashyolar bilan elektr, radiotexnika to'plamlari va hakazolar bilan ishlashga o'rganadilar.

Bularning hammasi o'quvchilarga qo'l asboblari bilan ishlash, har xil xom ashyolardan foydalanishning ma'lum tajribasini to'plashga imkon beradi, bu esa mehnatning qadrini va ma'nosini tushunishga, mehnat kishilariga hurmatda bo'lishga mehnatning va kasbning u yoki bu turiga qiziqishlarini shakllantirishga yordam beradi.

Qo'l mehnatiga o'rgatishda boshqa fanlarni o'rgatishda bo'lganidek, o'qitishning xilma-xil usullarini qo'llab, ular yordamida o'quvchilarning bilim, malaka va ko'nikmalarini egallab olishlariga, shuningdek bilish qobiliyatlarini rivojlanishiga erishiladi.

O'quvchilarning bilim, malaka va ko'nikmalarini turli ish turlari bilan shakllantirib borish quyidagi vazifalar bo'yicha o'zlashtiriladi:

- mehnat qurollaridan xavfsizlik qoidalariga rioya qilgan holda foydalana olish;
- qog'ozning inson faoliyatidagi ahamiyatini bilish va u bilan ishlay olish;
- mehnatga ijodiy va ongli yondosha olish;
- texnik modellashtirishga oid ishlarni bajara olish;
- turli materiallarga ishlov berish jarayonini bilish;
- karton bilan ishlay olish;
- o'zining va o'zgalarning mehnat faoliyatini baholay olish;
- uy-ro'zg'or ishlarini bajara olish;
- soddakonstruktorlik ishlarini bajarish;
- mahalliy va tabiiy materiallardan foydalana olish;
- gazlama, ip va tikuv asboblarni bilish;
- oddiy tikish ishlarini bajara olish;
- inson mehnati va faoliyati turlarini anglash;

- qishloq va shahar aholisi hayoti va mehnatini bilish;
- texnik modellashga oid sodda va yengil ishlarni bajara olish (o'g'il bolalar);

- oddiy bichish-tikish ishlarini bajara olish (qiz bolalar).

Kichik sinf o'quvchilarini qo'l mehnatiga o'rgatishning asosiy maqsadi, boshlang'ich mehnat elementlari bosqichlarini, ya'ni bajariladigan ishlarning oddiy elementlari (qog'ozlarni buklash, qirqish, yelimlash, geometrik figuralarni yasash, applikatsiya ishlari)ni yasash bilan boshlaydilar.

Applikatsiya tasvirlash texnikasining turli formalarini qirqish va ularni fon tarzida kabul qilingan materiallar xisobiga mustaxkamlashga asoslanuvchi turidir.

Applikatsiya tushunchasi xususiyatlari va materiallariga kura xilma-xil bajarilishi texnikasining uxshashligi bilan birlashgan badiiy asarlarni yaratish usullarini uz ichiga oladi. Xar bir material applikatsiyasi bajarilish texnikasiga jiddiy ta'sir kursatuvchi xususiyatlarga ega, masalan, qog'oz, limon, daraxlar pustlog'lari fonga turli elimlar bilan yopishtiriladi.

Applikatsiya – badiiy asar yaratishning eng sodda va oson usulidir. Bu applikatsiyadan faqat bezash maqsadlaridagina ko'rgazmali qurollar, turli o'yin uchun qo'llanmalar, o'yinchoqlar, bayroqchalar, bezaklar, shu kabilarni yaratishdan keng qo'llash imkonini beradi. Dekorativ applikatsiya – u nashk, gullardan tashkil topib, aloxidaaloxida tasvirlardan tarkib topuvchi predmetli, xodisa, xarakatlar uygunligini aks ettiruvchi syujetdan iborat bulishi mumkin.

Applikatsiya tasvirlash texnikasini turli formalarini qirqish va ularning fon tarzida qabul qilingan materiallar hisobga mustahkamlashga asoslanuvchi turidir.

Applikatsiya 2500 yil muqaddam ko'chmanchi xalqlar orasida paydo bo'lgan. Ular applikatsiyadan kiyim-bosh, turar joylarini bezatishda ishlatganlar.

Applikatsiya turli xalqlarda turli materiallardan tayyorlangan. Masalan, yoqutlar applikatsiya ishida pustlog'dan foydalanishgan, bo'yalgan pustlog'dan qilingan applikatsiyalar bilan ular o'tovlarini bezashgan. Xanti-mansi, evenk va boshka shimoliy xalqlari applikatsiyada teri, sukno, muyna ishlatishgan. Komi, qozoq, qalmiq, osetin, buryat va boshqa xalqlar applikatsiyadan milliy kiyim, uyro'zg'or predmetlarini bezashda foydalanishgan.

Applikatsiya ishida asosiy material qog'ozdir, dazmollangan yoki kraxmallangan bo'lakchalardan ham foydalanish mumkin. Bu materiallar bilan bir

qatorda somon, quritilgan o'simliklar, urug'-danaklar, barglar va shu kabilardan ham foydalansa bo'ladi.

Qog'ozning yaltiraydigan marmar, bosma gul tushirilgan-barxat, kumush va bronza, rasm solish va chizmachilik qog'ozi navlari applikasiya uchun yaroqlidir.

Applikatsiya bilan shug'ullanish o'quvchilarni garmonik rivojlanishida katta ahamiyatga ega. Applikasiya ijodni rivojlantirishga yordam beradi, fantaziyani boyitadi, kuzatuvchanlik, diqqat va tasavvurni faollashtiradi, irodani tarbiyalaydi, qo'l mehnati, tasvirni his qilish, chamalash va rangni sezishni o'stiradi. Rangli qog'oz yoki boshqa materialdan tasvir ustidagi ish badiiy didni avj oldiradi.

Applikatsiya ishlari doimo xotirada saqlanishi haqida majburiy qoida sifatida bajarilishi lozim bo'lgan izchillikda ado etiladi. Istalgan applikasiya syujetni tanlashdan boshlanib, undan keyin applikasiya eskizi, qog'oz tanlash, kerakli detallarni qirqish, ularni fonga qo'yish, elimlash va nihoyat quritish jarayonlari keladi. Oddiy applikatsiyalar eskizsiz bajariladi.

Applikatsiya ishlarini bajarishda asosiy e'tibor uning umumiy kompozitsiyasiga qaratilishi kerak. Yaxshi uylangan kompozitsiya, ya'ni tasvirlash lozim bo'lgan narsalarni joylashtirish – applikasiya muvaffaqiyatining garovidir.

Eng oddiy applikatsiyalar bu geometrik figuralardan qilingan ornamental applikatsiyalardir.

Avval ornament eskizi tuziladi, so'ngra kerakli detallar o'lchami va miqdori hisoblanadi. Detailarni tayyorlab ma'lum tartibda joylashtiriladi va yopishtirishni qaysi detaldan boshlash kerakligi aniqlanadi.

Applikatsiyada avval eskizi tuziladi, so'ngra kerakli detallar o'lchami va miqdori hisoblanadi. Detailarni tayyorlab ma'lum tartibda joylashtiriladi va yopishtirishni qaysi detaldan boshlash kerakligi aniqlanadi. So'ngra tayyorlangan materiallar bir-biriga yopishtiriladi.

Geometrik shaklli applikatsiyalar. Bajarilish texnikasiga ko'ra applikasiyaning eng oddiy turlaridan biri geometrik shaklli applikatsiyalardir. 1 va 3 sinf o'quvchilari geometrik shaklli applikasiyani bajarishda qo'ydagi bilimlarni egallaydilar.

Geometrik shakllar: kvadrat, to'g'ri burchak, uchburchak, aylanani qog'oz bo'lagidan va o'lchov asboblari yordamida hosil bo'lishi haqidagi mavjud bilimlarni mustahkamlaydilar.

Badiiy didni o'stiradi, rasm darslarida polosa, doira, kvadratda ornamentlar tuzish bo'yicha olingan bilimlarni chuqurlashtiradilar. Ayrim predmetlarni detalma-detall tahlil qilib geometrik shakllarni to'g'ri idrok etishni o'rganadilar.

Bolalarni —ko'p, kam, uzunasiga, kungdalangiga, qism va qatlam, ikki qismga qirqish, to'rt qismga, teng qismlarga kabi tushunchalari mustahkamlanadi.

Bolalar ranglar uyg'unlagini to'g'ri tanlashni o'rganadilar. Ularda estetik did tarbiyalanadi.

Geometrik shaklli applikatsiyalarni ham dekorativ-ornament, predmet, syujetli applikatsiyalarga ajratish mumkin.

Doira, kvadrat va ovaldan ornamentlar yasash. Ornament detallari: turli ulchamdagi kvadrat, uchburchaklar tayyorlanadi. Kvadratda naksh diagonal buyicha tuziladi – bunda shakllarni simmetrik joylashtirish kulay. Doirada naksh markazdan radiuslar buylab tuziladi.

Geometrik figuralardan predmetli applikatsiyalar.

Bolalarni predmetlarni fazoviy idrok etishini rivojlantirish kerak. Buni atrofimizni o'rab turgan narsalar: uy, archa, darxt, mashina, idishtovoq, jonivorlar, gullar va shu kabilarni u yoki bu darajada geometrik shakllar bilan ifodalash mumkin.

O'qituvchi istalgan predmetni tanlashi mumkin. Uni bolalar bilan birgalikda ko'rib, uning ayrim detallari qaysi geometrik shakllarga o'xshashligi, ularni qanday o'lchamlarda, qaysilarini kattaroq, kaysilarini kichikroq olish, qanday izchillikda joylashtirish kerakligini aniqlaydilar. Rangli qog'ozlardan olingan doiralar va ularning qismlari bilan applikatsiya bo'yicha juda ko'p geometrik ishlarni bajarish mumkin. Doiralarni har birini shunday joylashtirish kerakki, natijada talab qilinadigan shakl paydo bo'lsin.

Bu ishlar o'quvchilarda ijodiy va atroflicha tasavvurni, badiiy didni o'stirishga yordam beradi. Bolalarda qo'yilgan maqsadga erishish yo'lida qat'iyatlik, tartiblik tarbiyalanadi. Uyushqoqlik bilan ishlash ko'rsatmalariga rioya qilish, tashabbuskorlik ko'rsatish ko'nikmalari shakllanadi. O'quvchilar tayyorlagan applikatsiyalar ona tili va matematika darslari uchun ajoyib didaktik material, o'quvchilar nutqini o'stirish vositasi bo'lishi, ularning predmetlari shakli,

rangi, fazoda joylashishi haqidagi tushunchalarini boyitishga xizmat qilishi mumkin.

Ko'p rangli applikatsiyalar. Ko'p rangi applikatsiyalarni qirqish ancha murakkab ish bo'lib, tasvirni qismlarga ajratish bilan aloqadordir. Bu turdagi applikatsiyalarni bajarishda fonni tanlash juda muhimdir. Fon ifodalangan predmetlar rangidan ochroq bo'lishi kerak. Ana shunda predmet xuddi bo'rtib turgandek yorqin ko'rinadi. Hammasi o'ylagan asarga bog'liq. Fonda joylashgan detallar rangi ham shunga qarab tanlanadi, detallarning tabiiy joylashishi va o'lchamlarining uyg'unligiga e'tibor berish kerak. Bu ishlarining bajarishning bir necha usullari mavjud: ayrim detallar oldindan belgilamay qirqiladi, ayrim detallar esa belgilangan eskizlar bo'yicha qirqiladi.

Ko'p rangli applikatsiyalardan biri dekorativ applikatsiyalardir. Dekorativ applikasiya - naqsh gullardan tashkil topib, alohida-alohida tasvirlangan hodisa harakatlar uyg'unligini aks ettiruvchi manzaralardan iborat bo'lishi mumkin.

Dekorativ applikatsiyalarni bolalar kitob, oynoma va boshqa materillardan olishlari, ayrim elementlarni qo'lda yaratishlari mumkin. Sharq naqshi applikatsiyasining bu turi uchun boy material hisoblanadi. Dekorativ applikasiya bir va ko'p rangli bo'lishi mumkin.

Badiiy applikatsiyalar. Mavzuli ishlarni yaratish faqat mehnatga emas, balki badiiy tayyorgarlikni ham talab qiladi. Mehnat ta'limi darslarida applikasiya ishlarini bajarilish texnikasi o'rganiladi. Rangdor surat applikasiya mavzusining elementlarini o'quvchilar turli bayramlarga bag'ishlangan (tabriknomalar, ochiq xat muqovasini, yo'l belgilari) ishlarini bajaradilar. Ish mavzu va fikr tanlashdan boshlanadi. Quticha ochiq tondagi qog'oz fon tarzida tanlanadi. Applikasiyaga qaratilgan asarning yaratilishi va elementlar miqdori qog'ozni tanlashni belgilaydi. Asarni yaratish ustida ishlagan asosiy e'tibor tanlangan mavzuning mazmuniga, kerakli materiallar, ularning o'lchamlari, ranglarni tanlashga qaratiladi. Asar xajmiga ko'ra eng katta detal mavzuli detal bo'lishi kerak.

Syujetli applikasiya. Syujetli applikasiya asariga ko'ra oddiy va murakkab bo'lishi mumkin. Murakkab syujetli applikasiya – ertaklar, hikoyalar va shu kabilarga illyustratsiya sifatida yasaladi. Agarda syujet oddiy bo'lsa, tasvirlarni oldindan belgilamasdan qirqish mumkin.

Murakkab syujetli applikatsiya ham syujet tanlashdan boshlanadi. Agarda syujetni o'quvchining o'zi o'ylab topgan bo'lsa, bu rasmni chizish malakasiga ega bo'lsa, unda avval syujetni rasmi, so'ngra rasmlar detallari chiziladi va qirqib olinadi. Ayrim detallar turli rangdagi qog'ozlardan qirqiladi. Agarda o'quvchi rasmni yaxshi chiza olmasa, u tanlagan rasmdan qora qog'oz yordamida nusxa ko'chirishi mumkin. Bu rasm ayrim detallarga ajratiladi, xar bir detalni rangli qalam bilan atrofi chizib chiqiladi. Ularni qirqib olib, syujet yoki narsa detallari qog'ozga yig'iladi. Syujet yoki predmetning tabiiy ko'rinishiga putur etmasligi uchun ularni qaysi tartibda yelimlanishi belgilanadi va ishga kirishiladi. Ko'chaytirish va kattalashtirish usuli yordamida rasmlardan kattalashtirib yoki kichiklashtirib applikatsiyadan foydalanish mumkin.

Mavzuli applikatsiya. Mavzuli applikatsiya ma'lum mavzuni aks ettirishi lozim u badiiy asr uchun illyustratsiya, applikatsiya plakat bo'lishi mumkin. Badiiy tematik applikatsiya ishi predmetlar formasini, asosiy aniqliklarni, qismlarning o'zaro aloqasini, manzara va narsalarning hajmini, rangini, soya va yorug'lik tushayotgan tomonini munosib rang berib ko'rsatish kabilarni ifodalashi kerak.

Applikatsiya tasvirlash texnikasining turli formalarini qirqish va ularni fon tarzida qabul qilingan materiallar hisobiga mustahkamlashga asoslanuvchi turidir.

Tasvirlash lozim bo'lgan narsalar yordamida figura va narsalarning holati aniqlanadi, tasvirlangan hodisalarning uyg'unligiga erishiladi. Tasvirning barcha detallari, hatto eng kichiklari ham qog'ozdan qirqiladi, ularni chizmaslik kerak.

Tayyorlangan detallar elimlanadigan sath, ya'ni fonga joylashtiriladi va o'ylangan tasvir hosil qilinadi, agarda bu tasvir ma'qul bo'lmasa detallar boshqacha joylashtiriladi. Detailarni yopishtirishda joyni adashtirmaslik uchun ularning o'rnini qalam bilan belgilab qo'yiladi. Misol tariqasida eng oddiy geometrik shakl – kvadratni olib, uning almashinishini hosil qilish uchun turli holatlarda joylashtirib ko'ramiz. Ishni boshlash uchun markazni topish, simmetriya o'qini o'tkazish va elementlarni shunga ko'ra joylashtirish lozim.

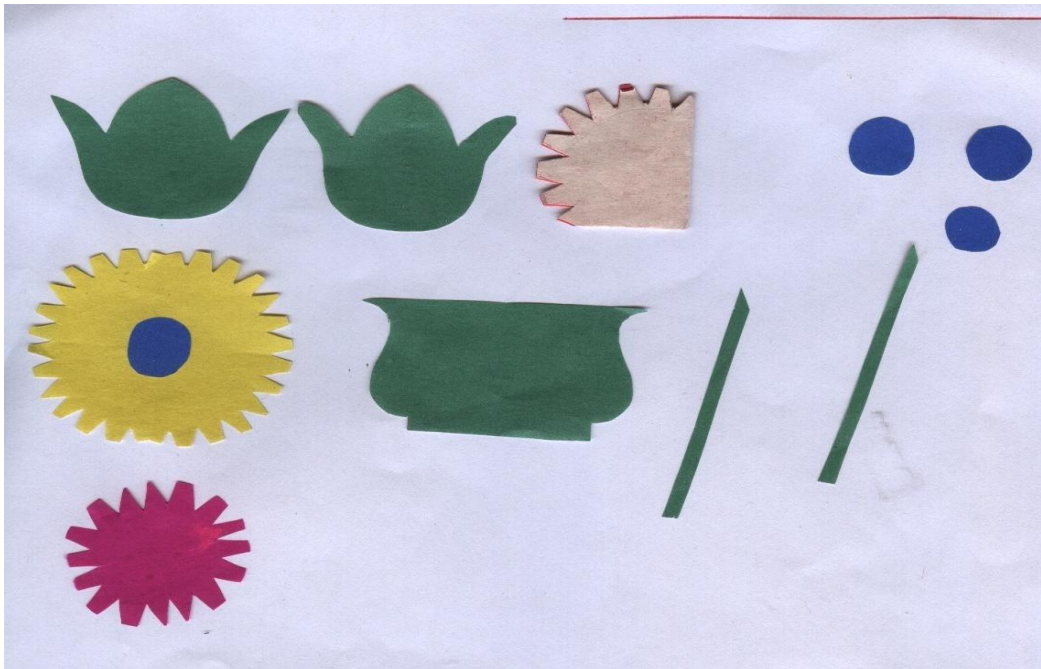
Ish mavzu va fikrni tanlashdan boshlanadi. Ko'pincha ochiq tondagi qog'oz va fon tanlanadi. Applikatsiya mo'ljallangan tasvir va elementlar miqdori qog'ozni tanlashni belgilaydi. Tasvir ustida ishlanganda asosiy e'tibor tanlangan mavzuning mazmuniga, kerakli materiallar, ularning o'lchamlari, ranglarini tanlashga qaratiladi. Tasvir hajmiga ko'ra eng katta element asosiy tematik element bo'lishi kerak.

Namuna tariqasida 1-sinf o'quvchilari 8 – Mart uchun tabriknoma yasashlari mumkin. Bu ishda bolalar andoza bilan ishlaydilar, taxlash va simmetrik qirqishni eslaydilar, chamalash ko'nikmalarini sinaydilar va rangli qog'ozdan ingichka oq va sariq to'g'ri chiziqlarni qirqadilar. Quyosh uchun kvadrat qog'ozdan doira qirgisa bo'ladi. Bolalar yasagan gullar turlicha bo'lishi mumkin. Novdalar ham qo'lda qirqiladi.

Suhbatni o'qituvchi —8 Mart kuni haqida olib boradi va bunda sovg'a masalasini eslatib o'tadi. Eng yaxshi sovg'a o'z qo'li bilan yasagan sovg'adir. Suhbatni mehribon buvijonlarimi onajonlarimiz, opa-singillarimiz haqida bo'lishi mumkin.

Shundan keyin namuna ko'rib chiqiladi, uning elementlari, ish usullari, kerakli materiallar aniqlanadi va ishning borishi belgilanadi.

1. Tabriknoma uchun qog'oz tayyorlanib u ikkiga buklanadi;
2. Ko'k rangdagi qog'ozga to'g'ri burchak chiziladi, uning o'lchami uzunasiga, tabriknoma ustining uzunligidan 1 sm kam, eniga esa enining yarimidan 2sm atrofida kattaroq;
3. Ko'k qog'ozdan qirqilgan to'g'ri burchak taklifnomaning ustiga yopishtiriladi, bunda ko'k qog'oz taklifnomani bo'yashda halaqit bermasligi uchun bukish chizig'ining chap tomonidan ozgina joy qoldirib yopishtiriladi;
4. Endiquyoshvauningnurlariuchunyoyqirqiladi.
Buninguchunkvadratshakldagiqog'oznikeraklio'lchamdaqirqiladi;
5. Namuna asosida quyosh nuri qirqiladi;
6. Och ko'k va jigar rang qog'ozdan ikkita shox qirqib, namunadagidek yopishtiriladi;
7. Gullar qirqib yopishtiriladi.

Ish ijodiy tarzda bo'lganligi uchun o'quvchilar gullarni shoxlarga o'zlari mustaqil joylashtiradilar. Barglarni o'qituvchi tarqatgan andoza bo'yicha qirqadilar. Tabriknomaning ichki tomoni naqsh bilan bezatilib, tabrik so'zi yoziladi.

Mozaikamonumentaldekorativsa`natturlaridanbiridir.
 Turlidavrlardavaturlimamlakatlardamozaikaqo`llaniladiganmaterialigako`raham,
 naqo` varasmlarigako`rahamo`zigaxosxususiyatlargaegabo`lgan.
 O`rtaOsiyomadrasalari, machitlar,
 hukmdorlarningsaroylarimozaikabilanbezatilgan.
 Mozaikahozirgikundamonumentalsa`natgaaylangan.
 Mozaikabilanbinolarningtashqiqismlari,
 devorlarivahalqamaliysa`natiasarlaribezatiladi. Mozaikaishlaridaoyna,
 sapolplitalaridanofdalaniladi.
 Loasdarangliko`zguparchalaridanajoyibmozaikaasarlariyaratiladi,
 ularquyoshdabir-birigaqo`shilibvaporlab, shodlikkayfiyatiniyaratadi.

Mozaikaburasmsathidaayrim-ayrim parchalar (qog`oz, oyna, sapo, gultojibarglari, tuxumpo`stivashukabilar) qo`yibchiqishdir.

1. Qog`ozdan mozaika ishlarini bajarish uchun keraksiz chiqindi qog`oz bo`laklari olinadi.

2.

Qog`oz bo`laklari tanlangan rasmlarga ko`ramay davayirik bo`laklarga bo`linadi.

3. Qog`oz bo`lagidan mozaika qilishda shunday tasvirni tanlash kerakki ularning konturlari mumkin qadartekis va mayda egri-bugrilar bo`lmashligi kerak.

4. Kontur qora qog`oz orqali o`tkaziladi yoki shablondan aylantirib chiziladi.

5. Avval rasm sathining bir qismiga elim surtiladi. U yerga qog`oz bo`lagi terib siqiladi, keyin ikkinchi qismiga ham shu tartibda davom ettiriladi.

6. Ortiqcha yelim toza latta bilan artib tozalanadi, qog`oz yaxshiroq yopishishi uchun ustidan sekin bosib qo`yiladi.

Bunday ish odatda eng oddiy konturlardan boshlanadi. Keyinroq konturlar ancha murakkablashadi.

Sinf. 2-sinf

Mavzu: Rangli qog`ozdan qorbobo applikasiyasini yasash

Darsni maqsadi:

**Ta`limiy:** Applikasiya haqida o`quvchilarga umumiy tushuncha berish. Qog`oz turlari haqida ma`lumot berish. Rangli qog`ozdan qorbobo applikasiyasini yasash yullarini o`rgatish.

Tarbiyaviy: Asboblardan to`g`ri foydalanish qoidalariga rioya qilishga o`rgatish. Estetik didini tarbiyalash.

Rivojlantiruvchi: Applikasiyani yasash buyicha malaka va ko`nikmalarini shakllantirish.

**Kasbga yo`naltiruvchi:** O`quvchilarga rassomlik, dizaynerlik kasbi haqida ma`lumot berish va qiziqtirish.

Darsning jihozi:

Ko'rgazmali vositalari: Applikatsiyalar tasvirlangan ko'rgazmalar, turli rasmlar yasash bosqichlari tasvirlangan ko'rgazmalar, testlar. **Ish materiallari:** rangli qog'oz to'plami, qaychi, elim, oq qog'oz, qalam, chizg'ich.

Dars uslubi: Suhbat

Aqliy hujum

Ko'rgazmalilik

Guruhlar bilan ishlash

Tahlil qilish

Dars bosqichlari:

1. Tashkiliy qism (3 daqiqa)
2. O'tilgan mavzuni mustahkamlash (5 daqiqa)
3. Yangi mavzu bayoni (8 daqiqa)
4. Amaliy mashg'ulot (20 daqiqa)
5. Namuna tahlili (5 daqiqa)
6. Dars yakuni va o'quvchilar ishini baholash (5 daqiqa)

Darsning borishi:

1. Tashkiliy qism (3 daqiqa)

O'quvchilar bilan salomlashish

O'quvchilar davomatini aniqlash

Fasl haqida suhbat o'tkazish

2. O'tilgan mavzuni mustahkamlash (5 daqiqa)

O'tilgan mavzu

buyicha savol-javob:

- a) Qanday gazlama turlarini bilasiz?
- b) Gazlamadan nimalar tayyorlash mumkin?
 - v) Gazlamaning xususyatlari bir xilmi?
 - g) Nina qadagich tikishni bajardingizmi?

3. Yangi mavzu bayoni (8 daqiqa)

Bugun biz siz bilan applikatsiya xaqida va rangli qog`ozdan geometrik shaklli applikatsiya yasashni o`rganamiz.

Amaliy mashg`ulot (20 daqiqa)

1. Namuna taxlili;

- a) Qorbobo qanday qismlardan tashkil topgan?
- b) Uning qismlari qanday joylashgan?
- v) Unitasvirlashda qaysi daraxtlar barglaridan foydalanilgan?

2. Ishni bajarish tartibini aniqlash:

- a) Geometrik shaklli applikatsiya uchun fontanlash
- b) Qorboboning ayrim qismlari (tanasi, kulva bosh qismi) ning joylashishini grafik tasvirlash;
- v) Qorboboning tanasi va bosh qismlari uchun rangli qog`ozdan ulchamlarini olish va shakl qog`ozda joylashtirish;
- d) ishni amaliy bajarish.

3. O`qituvchining ishni bajarish usullari haqidagi tushuntirishlari.

4. Applikatsiyani bajarish bo`yicha mustakil ish:

- a) Qorbobning ayrim qismlarini qog`ozda to`g`ri tasvirlash;
- b) shakl, o`lcham va bo`yoqlarni to`g`ri tanlash;
- v) elimlash ishlarini tartibli bajarish;
- g) Qorbobning ko`zi, burni va og`zini to`g`ri tasvirlash;
- d) ish bajarilgan qog`ozning orqasida foydalanilgan applikatsiya nomini yozish;

5. Ishni taxlil qilish. (5 daqiqa)

Yo'lqo'yilganxatovakamchiliklarinaniklashXatovakamchiliklarnibartarafqilis
h.

6. Darsyakunivaishnibaxolash. (5 daqiqa)

Sinf. 3-sinf

Mavzu:Rangliqog`ozdangeometrikshakllardan—Kuzl applikatsiyasiyasash.

Darsnimaqsadi:

Ta'limiy:Applikatsiyavauningturlarihaqida o'quvchilarga umumiy tushuncha berish. Qog'oz turlari haqida ma'lumot berish. Geometrik shakllardan predmetli applikatsiya yasash yo'llarini o'rgatish.

Tarbiyaviy:Texnika xavfsizligi qoidalariga, to'g'ri o'tirish qoidalariga, sanitariya-gigienik qoidalariga rioya qilishga o'rgatish. Estetik didini tarbiyalash.

Rivojlantiruvchi:Geometrik shakllardan predmetli applikatsiya yasash bo'yicha malakavako'nikmalarini shakllantirish.

Kasbgayo'naltiruvchi:O'quvchilarga rassomlik, dizaynerlik kasbi haqida ma'lumot berish va qiziqtirish.

Darsning jihozi:

Ko'rgazmali vositalari: Geometrik shakllardan predmetli applikatsiya lartasvirlangan ko'rgazmalar, turlir asmlar yasash bosqichlaritasvirlangan ko'rgazmalar.

Ish materiallari: rangli qog'oz to'plami, qaychi, elim, oq qog'oz, qalam, chizg'ich.

Dars uslubi: Suhbat, Aqliy hujum, Ko'rgazmalilik, Guruhlar bilan ishlash, Tahlil qilish.

Dars bosqichlari:

- 1.Tashkiliy qism (3 daqiqa)
- 2.O'atilgan mavzuni mustahkamlash (5 daqiqa)
- 3.Yangi mavzu bayoni (7 daqiqa)
- 4.Amaliy mashg'ulot (20 daqiqa)
- 5.Namuna tahlili (5 daqiqa)
- 6.Dars yakuni va o'quvchilar ishini baholash (5 daqiqa)

Darsning borishi:

1. Tashkiliy qism (3 daqiqa)

O'quvchilar bilan salomlashish

O'quvchilar davomatini aniqlash

Fasl haqida suhbat o'tkazish

2. O'tilgan mavzuni mustahkamlash (5 daqiqa)

O'tilgan mavzu bo'yicha savol-javob:

- a) Loy qanday material ekan?
- b) Loyni tayyorlash texnologiyasi qanday?
- v) Loyning xususiyatiga ko'ra necha xil bo'lar ekan?
- g) Loyga qanday shakllar beriladi?
- d) Loydan nimalar yasashni o'rgandik?

3. Yangi mavzu bayoni (8 daqiqa)

Bugun biz siz bilan applikatsiya sa'nati va uning turlari, rangli qog'ozdan applikatsiya yasashni o'rganamiz.

Amaliy mashg'ulot (20 daqiqa)

1. Namuna taxlili;

- a) Qanday mavzudagi applikatsiya tasvirlangan?
- b) Applikatsiya qanday shakllardan tashkil topgan?
- v) Shakllari qanday joylashgan?
- g) Uni tasvirlashda qaysi ranglardan foydalanilgan?

2. Ishni bajarish tartibini aniqlash:

- a) Applikatsiya ishi uchun fon tanlash;
- b) Geometrik shakllardan predmetli applikatsiyadagi turli shakllarni (uy, daraxt, mashina va gullar)ning joylashishini grafik tasvirlash;
- v) Geometrik shaklli predmetlar uchun rangli qog'ozdan o'lchamlarini olish va shaklini qirqish;
- g) ularni qog'ozga joylashtirish;

d) ishni amaliy bajarish.

3. O'qituvchining ishni bajarish usullari haqidagi tushintirishlari.

4. Applikatsiyani bajarish bo'yicha mustaqil ish:

a) Geometrik shakllardan predmetli applikatsiyaning detallarini qog'ozda to'g'ri tasvirlash;

b) shakl, o'lcham va bo'yoqlarni to'g'ri tanlash;

v) elimlash ishlarini tartibli bajarish;

g) Ayrim qismlarni tasvirlashni va bezak berish ishlarini to'g'ri bajarish;

d) ish bajarilgan qog'ozning orqasida foydalanilgan applikasiya nomini yozish;

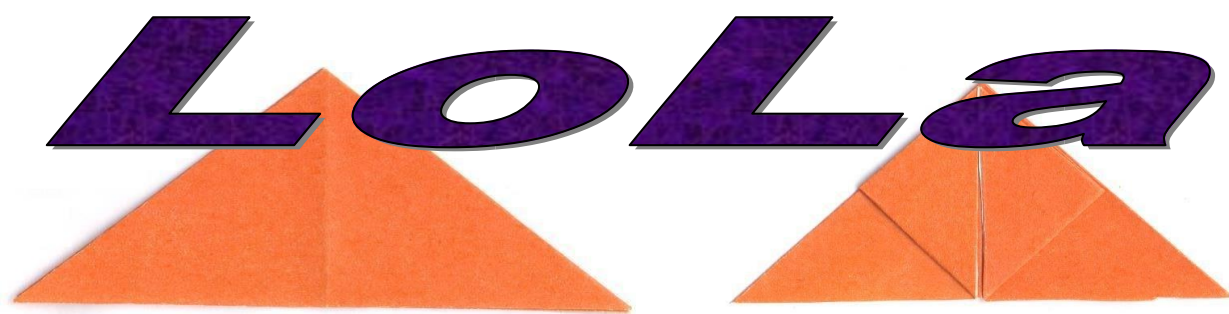
5. Ishni taxlil qilish. (5 daqiqa)

Yo'l qo'yilgan xato va kamchiliklarni aniqlash Xato va kamchiliklarni bartaraf qilish.

6. Dars yakuni va ishni baxolash. (5 daqiqa)

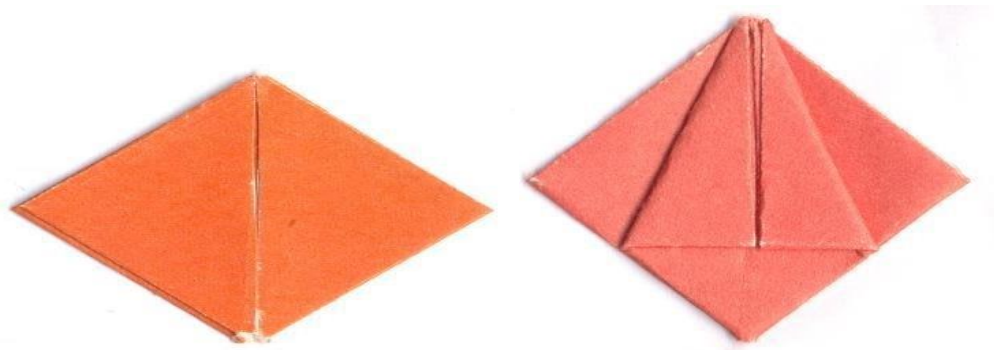
Qo'l mehnatidan namunalar

(3)

(4)

(6)

(7) Tayyor bo'lgan Lola guli

II BOB. BOSHLANG'ICH SINFDAGI QO'L MEHNATINING AHAMIYATI.

Mehnat

ta'limi dasturida o'quvchilar mehnat darslarida egallashi lozim bo'lgan ilmiy texnik bilimlarining, mehnat ko'nikmalarini va malakalarini hajmi hamda mazmuni belgilab boriladi.

Dasturda jamiyatimiz taraqqiyotining hozirgi bosqichida yoshlarga mehnat tahlimi berish, ularni tarbiyalash sohasida qo'yilgan maqsad va vazifalar o'z ifodasini topadi. Mehnat tahlimi dasturi o'quv rejasi asosida ishlab chiqiladi. Mehnat tahlimi o'qituvchisi o'zining kundalik faoliyatida bu dasturga amal qiladi va uning bajarilishi majburiy hisoblanadi. SHu bilan bir qatorda o'qituvchi o'quv dasturiga mahalliy sharoitni hisobga olib ma'lum o'zgarishlar kiritishi mumkin. Bu boradi bir qancha talablar hisobga olinishi lozim. Dasturning mazmuni didaktik printsiplarga to'la – to'kis javob berishi, ilmiy va mafkuraviy jihatdan puxta bo'lishi, murakkabligi ortib borishi hisobga olingan holda va mehnat ta'limining tanlangan didaktik tizimiga muvofiq ravishda, muayyan izchillikda bayon qilinishi turmush tajribasi bilan bog'langan bo'lishi kerak. Unda mehnat o'rinlari politexnik xususiyatlariga ega bo'lishi, ularning tavsiya qilinadigan ro'yxati esa ijtimoiy ishlab chiqarish ahamiyatiga ega bo'lishi lozim.

Mehnat malaka va ko'nikmalari bilan qurollantirish. O'quvchilarni tarbiyalash va ularni bo'lajak amaliy faoliyatga tayyorlashda mehnat malakalari va ko'nikmalari katta ro'l o'ynaydi. Quyi sinf o'quvchilariga mehnat ta'limini berish vazifalaridan biri ularda bir qator mehnat malakalari va ko'nikmalarini shakllantirishdir. Mehnat malakalari va ko'nikmalari natijasi bo'lib qolmay balki, o'quvchilarni mehnat faoliyatiga, ijtimoiy foydali ishlab chiqarish mehnatini bajarishga jalb qilish sharti hamdir.

Ko'nikma – bu kishining bilim va tajriba asosida egallangan, ma'lum harakatni ongli bajarishga bo'lgan qobiliyatdir. Masalan: kartonni kesa bilish ko'nikmasi, qaychini to'g'ri ushlay bilish, harakatni aniq muvofiqlashtirish, yo'nalish, kuch va bosimning tengligini saqlash, qomatni muvofiq keluvchi tarzda tutish degan ma'noni anglatadi. Bu o'rinda ustalik bilan harakat qilib, ma'lum ishning surati va aniqligiga rioya qilish kerak. Aks holda ish qo'pol chiqishi mumkin. Berilayotganini o'zlashtirish – bu o'zgaralar tajribasi natijalarini o'z tajribasi natijalari bilan qiyoslashdir.

Mehnat harakatlarining mukammallashuvi sintetik bosqichda maxsus mashqlar ta'sirida yuzaga keladi. O'rganuvchining ongi ayrim harakatga birlashtirish jarayoniga yo'llangan bo'ladi.

8

Malaka - bu faoliyatning mashq qilishlar jarayonida yetilgan, mujassamlashgan tajribasidir. Bu tez va aniq bajarish, mashq qilish tufayli tarkib topgan ko'nikma yoki bu ma'lum miqdordagi mashq va usullar bajarilganda ko'nikmadan sakrab o'tish degan ma'noni anglatadi. Shuning uchun mazkur ko'nikma agarda malakani yuzaga keltirishni nazarda tutgan mashq va usullar to'g'ri tuzilgan bo'lsa u to'g'ri malakaga aylanishi mumkin. Biroq malakaning

takomillashuv darajasi o'qitishning turli bosqichlarida turlichadir. Uning strukturasi ham o'zgaruvchidir. Mashqlar jarayonida o'quvchilar bajarilayotgan harakatlar murakkablashib borgan sari, asta-sekin oddiy malakalarning murakkab malakalarga birlashuvi sodir bo'ladi.

Mehnat malaka va ko'nikmalarini shakllantirish qo'ydagicha asosiy bosqichlardan tarkib topadi:

a) boshlang'ich tushuncha.

b) mehnat harakatlarini sinov uchun bajarish.

v) ish harakatlari.

g) yakun chiqarish.

1. Ko'rsatilayotgan harakat maqsadga muvofiq, barcha munosabatlarda ham namunali bo'lishi.

2. Ko'rsatish namunaning ongli idrok etilishiga yordam berish kerak.

O'qituvchi o'quvchining e'tiborini harakatning eng asosiy ahamiyatli tomoniga yo'llashi, boshqa harakatni emas, aynan shu harakatning maqsadga muvofiqligini asoslash, ularning loyihalash ongli egallanishiga erishish lozim. Shuning uchun ko'rsatish doimo qisqa tushuntirish bilan birga boradi.

3. Ko'rsatish harakat namunasi o'quvchilar tomonidan faol idrok etilishini ta'minlash kerak. Faollik tafakkur faoliyatida hamda ko'rsatilayotgan narsani idrok etishda ish hajmi miqdorining ko'payishida ifodalanadi.

4. Ko'rsatilayotgan harakat barcha detallari bilan har bir o'quvchiga yaxshi ko'rinishi kerak.

Mehnat malakalari va ko'nikmalarini shakllantirish jarayonidagi mashqlar. Mehnat malakalari va ko'nikmalarini shakllantirishga mo'ljallangan mashqlar faqat vaqtga ko'ra taqsimlanganda hamda ma'lum tizim asosida o'tkazilgandagina ijobiy natija beradi.

Mashqlar tizimi quyidagi asosiy talablarni o'z ichiga oladi:

1. Mashqlarning materiali qiyinlikning oshib borishini nazarda tutgan Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklari va imkoniyatlariga asoslangan qo'l mehnati hisoblanadi. Shu munosabat bilan Mehnat ta'limi jarayoni o'quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, ahloqiy, estetik, iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq, mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashning keyingi sinflarda davom ettirilishi uchun zarur aloqadorlik hosil qilinadi.

Qo'lmehnati jarayonida bolalar asosan ishlab chiqarish texnologiya chiqindilari (qog'oz, karton, yumshoq sim, yog'och, gazmol va boshqalar) bilan; tabiiy va sun'iy xomashyolar (maxsus loy, yog'och va plastmassalar, plastelin, yelim va boshqalar) bilan, keng iste'mol mollari va xalq hunarmandchiligi mahsulotlari, tayyorlash uchun mahalliy xom-ashyolar bilan elektr, radiotexnika to'plamlari va hokazolar bilan ishlashga o'rganadilar.

Bularning hammasi o'quvchilarga qo'l asboblari bilan ishlash, har xil xom ashyolardan foydalanishning ma'lum tajribasini to'plashga imkon beradi, bu esa mehnatning qadrini va ma'nosini tushunishga, mehnat kishilariga hurmatda bo'lishga, mehnatning va kasbning u yoki bu turiga qiziqishlarini shakllantirishga yordam beradi.

Ekskursiya- bilishga qiziqishni avj oldirishda, o'quvchilarga

mustaqillik malakalarini singdirish va hayotni bilishda muhim o'rinni egallaydi. Agarda ekskursiyalarni o'tkazishda ishlab chiqarish vakillari ham qatnashsa, us yanada samaraliroq bo'ladi. Ekskursiya jarayonida o'quvchilar ishlab chiqarish texnologiyasi bilan yaqindan tanishadilar. Ekskursiyani o'tkazishdan oldin o'quvchilar oldiga aniq maqsadlar qo'yish, ekskursiyadan so'ng savol-javob o'tkazish lozim. Masalan, to'qimachilik kombinatiga ekskursiya uyushtirishdan oldin o'quvchilarga guruhlar bo'yicha topshiriqlar berish mumkin. Guruhlardan biri ekskursiyadan so'ng alg'bomni jihozlaydi, yigiruv tsexini eng yaxshi ishchilarini yozib chiqadi, rasmlar chizadi, ikkinchi guruh to'qishning texnologik jarayonini yozadi, uchunchi guruh ishni bo'yash bo'limida olib boradi va hokazo.

Kitob bilan ishlash. Hozirgi kunda mehnat tahlimi bo'yicha 1,2,3,4- sinflarga mo'ljallangan "Mehnat" darsliklari asosida o'qituvchidan o'quvchilarni kitob bilan ishlashga o'rgatish talab qilinadi. Bu maqsadda qo'yidagi kitoblardan: Kuznetsovning "1-3 sinflarda qog'oz va karton bilan ishlash", "Boshlang'ich sinflarda texnik modellash", "1-3 sinflarda mehnat bo'yicha alg'bom", "Boshlang'ich sinflarda tabiiy materillar bilan ishlash" kabilardan foydalanish mumkin.

O'quvchilarni kitob bilan tanishtirishdan oldin o'qituvchining o'zi bu kitobni puxta o'rganib chiqishi, undan nimalarni tavsiya etish mumkinligini belgilab chiqishi lozim. O'quvchilarni kitob bilan mustaqil ishlashga ata-sekin o'rgatib borish kerak.

Texnik vositalar qo'l mehnati mashg'ulotlarida ayrim bo'limlarni o'rganish, kasblar, materiallarni tayyorlash texnologiyasi, xavfsizlik texnikasi qoidalarini tanishtirish munosabati bilan qo'llaniladi.

Aytib o'tilgan usullar mehnat tahlimi o'qituvchilari tomonidan muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. Bilimlarni egallash, o'zlashtirish, amalda qo'llash va o'quvchilarni rivojlantirish faol jarayonining muvaffaqiyati asosan o'qituvchining bilimi hamda ishga ijodiy yondashishiga bog'liq. Mehnat o'qituvchisi dasturda nazarda tutilgan mehnatning barcha turlarini bir xil yaxshi bilishi kerak. Faqat ijodiy fikr yuritib ishlaydigan, o'z ishida o'qitishning turli usullari bilan birga, pedagogik texnologiyalardan va interfaol metodlardan foydalanib darslarni tashkil etgan o'qituvchigina jamiyatning maktab oldiga qo'ygan vazifalarini muvaffaqiyatli hal etishda yordam berishi mumkin.

O'quv materialini mumkin qadar qiziqarli va o'qimishli qilinganda, u yaxshiroq egallanib, o'quvchining qalbiga singadi va uni amalda qo'llash osonroq bo'ladi.

Har bir o'quvchidagi qiziqish turlichadir, shunday ekan, o'qitishda yakka tartibda yondashishni oshirish kerak bo'ladi. Bundan tashqari bir sinf, bir yoshdagi o'quvchilarning rivojlanganlik darajasi hamda bilimlarni egallash tezligi turlichadir.

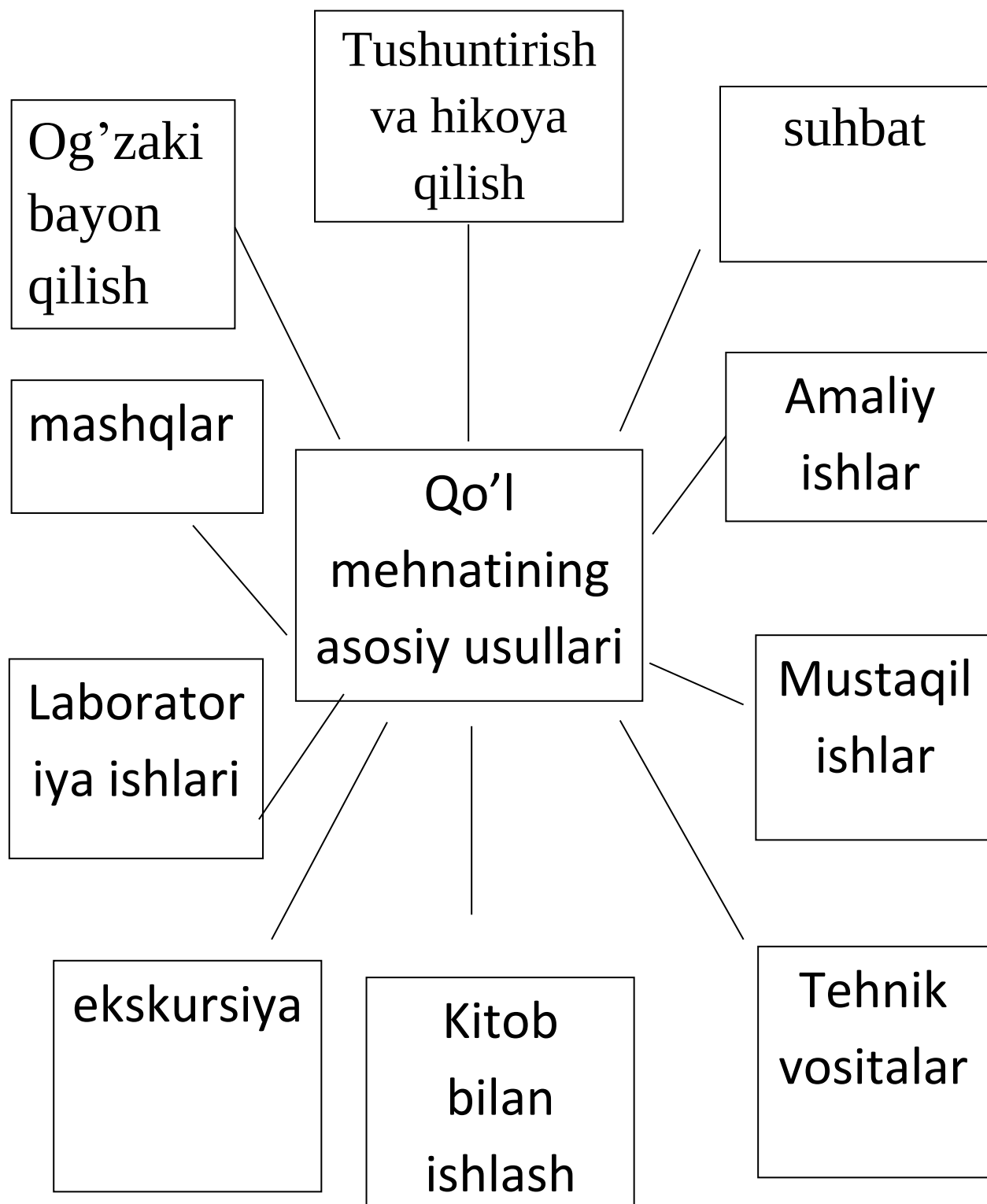
Darslarni to'g'ri tashkil etishda xar xil o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan ishlashni oldindan o'ylab qo'yilgan tuzilishi bo'lishi muhimdir. Bo'sh o'zlashtiradigan o'quvchilarga ham, yaxshi o'zlashtiradigan o'quvchilarga ham oldindan alohida topshiriqlar tayyorlab qo'yish kerak.

Har bir o'qituvchiga o'z uslubi, o'z usulining o'ziga xosligiga ega bo'lish huquqi berilgan, biroq shuni aytish kerakki, bularning barchasi mustahkam bilim berish, mehnat sohasidagi malaka va ko'nikmalarini egallash, ijodiy qobiliyatlarini o'stirish, bilimga qiziqishini o'stirishga yordam beradi.

O'quv jarayonini takomillashtirish, o'qitishning yangi shakl hamda metodlarini tadbiq qilish, o'quvchilarda qiziqishni oshirishga, darslarning samaradorligini kuchaytirishga, bilish faolligini oshirishga yordam beradi. Bilish faolligini rivojlantirish o'z navbatida buyumga, mazkur holatda – xizmat ko'rsatuvchi mehnatga qiziqishini rivojlantirishda ko'maklashadi.

Har bir fan o'qituvchisiga o'z uslubi, o'z usulining o'ziga xosligiga ega bo'lish huquqi berilgan, shuning uchun mehnat darslarida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarida turli ko'rgazmali qurollardan foydalanib tashkil etish muhim ahamiyatga egadir.

Mehnat ta'limida qo'l mehnati amaliy ish topshiriqlarini bajarishga o'rgatish o'qituvchidan muntazam katta tayyorgarlikni, har bitta mashg'ulotni doimo nazorat qilishni, o'quvchilarni mashg'ulotga oid bilimlar bilan qurollantirib, uni amalda qo'llashni va mavzular mazmunini mukammallashtirib o'quv jarayonini to'g'ri tashkil etish talab etadi. O'quvchilar mehnat darslarida eng avvalo qog'oz turlari, ishlab chiqarilishi, qog'ozning hususiyatlari, ishlov berish usullari bilan tanishadilar. Bu barcha o'quv anjomlari dafgarlar, kitoblar, o'quv qo'llanmalari, bosiladigai qog'oz turlari: yoziladigan, muqova qilinadigan, bosma, rasm solinadigan, kitob va oynoma qog'ozlaridir.

Og'zaki bayon qilish usuli ikki xil ko'rinishda bo'lishi mumkin:

1. Monologik bayon qilish, bunda faqat o'qituvchi gapiradi, o'quvchilar esa uning nutqini idrok etib, anglab oladilar. Qo'l mehnati darslarida u tushuntirish va hikoya qilish, instruktaj ko'rinishida bo'ladi.

2. Dialogik bayon bo'lib bu o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro suhbatidir. Tushuntirish va hikoya qilish Bu usulda materialni jonli va obrazli bayon qilishdir. Bu holda yangi bilimni o'qituvchining o'zi beradi. Bahzan suhbat davomida o'quvchilarning qanchalik o'zlashtirayotganliklarini bilish maqsadida ularga savollar bilan murojaat etish maqsadga muvofiqdir. Hikoya agar bajarilgan ishlar, natural rasmlar, rasmlar, fotosuratlar va shu kabilarni ko'rsatib bajarilsa, anchagina tushunarliroq bo'ladi. Bu o'rinda tushuntirayotganda – ko'rsat va tushuntir degan qoida bajariladi. Yangi materialni bayon qilishda o'quvchilarning bir xil emasligini nazarda tutish lozim. Tushuntirishda bu o'zlashtiruvchilarga alohida ehtibor berish lozim. Hikoya qilish jarayonida ularning idroklarini faollashtirish maqsadida tushuntirayotgan material yuzasidan ularga bir-ikkita savol berish mumkin. Suhbat turli o'quv maqsadlarda, yahni yangi dastur materialini bayon qilish, bilimlarni rejalashtirish va chuqurlashtirish uchun takrorlash jarayonida, o'quvchilarning bilimini tekshirish uchun qo'llanishi mumkin. O'quvchilarni ulardagi qiziquvchanlikni qo'zg'ab, savollar berishga undash foydalidir. Umumlashtiruvchi suhbat yaxshi samara beradi. Suhbat xuddi hikoya singari ma'lum talablarga javob berish kerak, ya'ni:

- savollar shunday shakllantirishi lozimki, ular o'quvchilar tafakkurini faollashtirsin, ularni aniq va ishonarli javobni izlashga undasin;
- mavzuni ochib berishda izchillik bo'lishi uchun suhbatning rejasi oldindan tuzib qo'yilgan savollari albatta bo'lishi kerak;
- o'quvchilarning diqqati qaysi dalil va xulosalarga qaratilishi oldindan belgilanishi lozim.

Suhbat o'quv materialining chuqur va ongli egallanishiga yordam berishi: o'quvchilarda bo'lajak amaliy ishni ongli rejalashtirish malaka va ko'nikmalarini shakllantirishda vosita xizmatini o'tashi; egallangan bilimlarni amalda qo'llash malakalarini sindirishga yordam berishi kerak.

Mashqlar olingan bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash maqsadida o'tkaziladi. O'qituvchi ko'nikma va malakalarni mustahkamlash

maqsadida o'quvchilarga turli mashqlar beradi, bunda u ijodiy xarakterdagi ishlarni tashkil etib ko'proq mustaqillik talab etuvchi mashqlarni nazarda tutadi.

Bu metodning mohiyati borgan sari murakkablashib boruvchi usul va harakatlarning ongli hamda ko'p marta takrorlashidir.

Mashqlar ommoviy va yakka tartibda bo'ladi, ya'ni butun guruxda mashqlarning xarakterli xususiyati ayni bir harakatning takrorlanishi bo'lgani uchun o'quvchilarda bajarilayotgan ishga nisbatan qiziqishini saqlash talab etiladi. Mashqlar yakunida ishlarni tahlil qilish, eng yaxshi ishlarning tahliliga tayanib, kim qanday natijalarga erishganligini ko'rsatish lozim. Ayni bir vaqtda kamchiliklar ustida ham to'xtash va ishning sifatini yaxshilash yoki bajarish tezligini oshirish uchun nimalar qilish kerakligini tushuntirish lozim.

Amaliy ishlar o'quvchilarga egallangan bilimlarini amalda qo'llashni o'rgatishga yordam beradi. Amaliy ishlarni bajarish rejasini o'quvchilarning o'zlari mustaqil tuzishlari katta tarbiyaviy ahamiyatga egadir.

Ko'rgazmali qurollarni o'quvchilar tomonidan bajarilishini ham amaliy ishlarga kiritish mumkin. Bu egallagan bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Laboratoriya ishlari ishlari ta'limning turli bosqichlarida bo'lishi mumkin. Laboratoriya ishlarini o'tkazilishi egallagan bilimlarni ishonarlilik kuchini oshiradi, bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi, ularni amalga qo'llashga o'rgatish uchun xizmat qiladi.

Laboratoriya ishlari yangi bilimlarni berish maqsadlarida ham o'tkazilishi mumkin.

Laboratoriya ishlari jarayonida o'quvchilarda mahsuliyatni his etish, kuzatuvchanlik, diqqatlilik rivojlanadi.

Mustaqil ishlar – bu o'qituvchining bevosita ishtiroksiz,

biroq uning topshirig'i bilan maxsus ajratilgan vaqtda bajariladigan ishlardir. Bu o'rinda o'quvchilar o'zlarining intilishlarini qo'llab hamda aqliy va jismoniy harakatlarining natijalarini yoki bu formada ifodalab, topshiriqda qo'yilgan maqsadga ongli ravishda erishishga harakat qiladilar.

Dastlabki darslardan boshlab ishni shunday tashkil etish kerakki, o'quvchilar qo'l mehnatini egallash uchun nazariy bilimlar va amaliy malakalar o'rtasida uzviy aloqada bo'lishi kerakligini his etsinlar.

O'quvchilarda malakani shakllantirish ongli faoliyatdan ajralgan holda bo'lmasligi kerak.

Mustaqil ishlarni bajarish jarayonida malakalar shakllanishi bilan birga o'quvchilar o'z kuchlari, bilim va qobiliyatlarini sinovdan o'tkazadilar. Mustaqil ishlarning keng qo'llanilishi o'quvchilarda ishga ijodiy yondashishni, ulardagi bilishga, qiziqishlarini, olingan bilimlarni amalda qo'llay bilishni rivojlantirishga yordam beradi.

Ekskursiya - bilishga qiziqishni avj oldirishda, o'quvchilarga mustaqillik malakalarini singdirish va hayotni bilishda muhim o'rinni egallaydi. Agarda ekskursiyalarni o'tkazishda ishlab chiqarish vakillari ham qatnashsa, us yanada samaraliroq bo'ladi. Ekskursiya jarayonida o'quvchilar ishlab chiqarish texnologiyasi bilan yaqindan tanishadilar. Ekskursiyani o'tkazishdan oldin o'quvchilar oldiga aniq maqsadlar qo'yish, ekskursiyadan so'ng savol-javob o'tkazish lozim. Masalan, to'qimachilik kombinatiga ekskursiya uyushtirishdan oldin o'quvchilarga guruhlar bo'yicha topshiriqlar berish mumkin. Guruhlardan biri ekskursiyadan so'ng alg'bomni jihozlaydi, yigiruv tsexini eng yaxshi ishchilarini yozib chiqadi, rasmlar chizadi, ikkinchi guruh to'qishning texnologik jarayonini yozadi, uchunchi guruh ishni bo'yash bo'limida olib boradi va hokazo.

Kitob bilan ishlash. Hozirgi kunda mehnat tahlimi bo'yicha 1,2,3,4- sinflarga mo'ljallangan "Mehnat" darsliklari asosida o'qituvchidan o'quvchilarni kitob bilan ishlashga o'rgatish talab qilinadi. Bu maqsadda qo'yidagi kitoblardan: Kuznetsovning "1-3 sinflarda qog'oz va karton bilan ishlash", "Boshlang'ich sinflarda texnik modellash", "1-3 sinflarda mehnat bo'yicha alg'bom", "Boshlang'ich sinflarda tabiiy materillar bilan ishlash" kabilardan foydalanish mumkin.

O'quvchilarni kitob bilan tanishtirishdan oldin o'qituvchining o'zi bu kitobni puxta o'rganib chiqishi, undan nimalarni tavsiya etish mumkinligini belgilab chiqishi lozim. O'quvchilarni kitob bilan mustaqil ishlashga ata-sekin o'rgatib borish kerak.

Texnik vositalar qo'l mehnati mashg'ulotlarida ayrim bo'limlarni o'rganish, kasblar, materiallarni tayyorlash texnologiyasi, xavfsizlik texnikasi qoidalarini tanishtirish munosabati bilan qo'llaniladi.

Aytib o'tilgan usullar mehnat tahlimi o'qituvchilari tomonidan muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. Bilimlarni egallash, o'zlashtirish, amalda qo'llash va o'quvchilarni rivojlantirish faol jarayonining muvaffaqiyati asosan o'qituvchining bilimi hamda ishga ijodiy yondashishiga bog'liq. Mehnat o'qituvchisi dasturda nazarda tutilgan mehnatning barcha turlarini bir xil

yaxshi bilishi kerak. Faqat ijodiy fikr yuritib ishlaydigan, o'z ishida o'qitishning turli usullari bilan birga, pedagogik texnologiyalardan va interfaol metodlardan foydalanib darslarni tashkil etgan o'qituvchigina jamiyatning maktab oldiga qo'ygan vazifalarini muvaffaqiyatli hal etishda yordam berishi mumkin.

O'quv materialini mumkin qadar qiziqarli va o'qimishli qilinganda, u yaxshiroq egallanib, o'quvchining qalbiga singadi va uni amalda qo'llash osonroq bo'ladi.

Har bir o'quvchidagi qiziqish turlichadir, shunday ekan, o'qitishda yakka tartibda yondashishni oshirish kerak bo'ladi. Bundan tashqari bir sinf, bir yoshdagi o'quvchilarning rivojlanganlik darajasi hamda bilimlarni egallash tezligi turlichadir.

Darslarni to'g'ri tashkil etishda xar xil o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan ishlashni oldindan o'ylab qo'yilgan tuzilishi bo'lishi muhimdir. Bo'sh o'zlashtiradigan o'quvchilarga ham, yaxshi o'zlashtiradigan o'quvchilarga ham oldindan alohida topshiriqlar tayyorlab qo'yish kerak.

Har bir o'qituvchiga o'z uslubi, o'z usulining o'ziga xosligiga ega bo'lish huquqi berilgan, biroq shuni aytish kerakki, bularning barchasi mustahkam bilim berish, mehnat sohasidagi malaka va ko'nikmalarini egallash, ijodiy qobiliyatlarini o'stirish, bilimga qiziqishini o'stirishga yordam beradi.

O'quv jarayonini takomillashtirish, o'qitishning yangi shakl hamda metodlarini tadbiq qilish, o'quvchilarda qiziqishni oshirishga, darslarning samaradorligini kuchaytirishga, bilish faolligini oshirishga yordam beradi. Bilish faolligini rivojlantirish o'z navbatida buyumga, mazkur holatda – xizmat ko'rsatuvchi mehnatga qiziqishini rivojlantirishda ko'maklashadi.

2.2 Qo'l mehnatidan foydalanishda nafosat tarbiyasini o'stirish.

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklari va imkoniyatlariga asoslangan qo'l mehnati hisoblanadi. Shu munosabat bilan Mehnat ta'limi jarayoni o'quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, axloqiy, estetik, iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq, mehnat qjarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mexnatga tayyorlashning keyingi sinflarda davom ettirilishi uchun zarur aloqadorlik hosil qilinadi.

Qo'l mehnati jarayonida bolalar asosan ishlab chiqarish texnologiya chiqindilari (qog'oz, karton, yumshoq sim yog'och, gazmol va boshqalar) bilan; tabiiy va suniy xom-ashyolar (maxsus loy, yog'och va plastmassalar, plastelin, elim

va boshqalar) bilan, keng iste'mol mollari va xalq xunarmandchiligi mahsulotlari, tayyorlash uchun mahalliy xom-ashyolar bilan elektr, radiotexnika to'plamlari va hakazolar bilan ishlashga o'rganadilar.

Bularning hammasi o'quvchilarga qo'l asboblari bilan ishlash, har xil xom ashyolardan foydalanishning ma'lum tajribasini to'plashga imkon beradi, bu esa mehnatning qadrini va ma'nosini tushunishga, mehnat kishilariga hurmatda bo'lishga mehnatning va kasbning u yoki bu turiga qiziqishlarini shakllantirishga yordam beradi.

Qog'oz turlari. Qog'oz va karton faqat poligraf sanoatidagina emas balki, xalq xo'jaligining hamma tarmoqlarida xam keng qo'llaniladi. Hozirgi kunda ishlab

chiqarish sanoatida qog'oz va kartonning ikki yuzga yaqin turi ishlab chiqarilmoqda.

Turli xil qog'ozlardan kitoblar, oynomalar, ro'znomalar chiqarish uchun foydalanishini barcha o'quvchilar yaxshi biladilar. Shuning uchun ham mehnat ta'limi darslarida o'qituvchi o'quvchilarning diqqat e'tiborini ular foydalaniladigan qog'ozning turmushda tez-tez uchraydigan va qo'l mehnati darslarida ishlatiladigan turlariga jalb qilib borishlari lozim.

Bu qog'ozlarning turlari quydagilardan iborat:

Ro'znoma qog'ozi - eng ko'p tarqalgan qog'oz turlariga kiradi. Sifatiga ko'ra unchalik pishiq emas, namlikni, yelimni o'ziga tez singdiradi.

Yozuv qog'ozi - sathi silliq, yelim singdirilgan, namlikni kamroq singdiradi.

Narsalarni ixtirolashda, muqovalashda, kartondan yasalgan narsalarni yelimlashda

juda qulaydir.

Chizmachilik qog'ozi - eng pishiq va qalin qog'ozdir. Lattadan tayyorlanadi, uning oliy navi qo'lda tayyorlanadi. Undan bayramalar uchun qiziqarli niqoblar tayyorlashda foydalaniladi.

Plastilinga kerakli rangdagi quruq bo'yoq massasi qo'shib va puxta aralashtirib bo'yash mumkin.

Plastilin va loydan tashqari narsalar yasashda mumdan foydalaniladi.

Mumning tabiiy va su'niy (neftdan olingan) turlari mavjud. Mum ancha qimmat turadi va undan mayda narsalar yasaladi. Mum bilan ishlash qulay, u qurimaydi, suv bilan namlanishni talab qilmaydi, darz ketmaydi va undan yasaladigan narsalar uzoq saqlanadi.

Mehnat darslari uchun magazinlarda ochdan to to'q rangacha bo'lgan rangli mum tayoqchalari sotiladi.

Loy bilan ishlaganda asosan oddiy asboblari, pichoq, oddiy konstruksiyadagi yog'och va metall uchli steklardan foydalaniladi. Plastilin va mum bilan ishlaganda metall steklardan foydalaniladi. Ularni qizitish xamda yo'gon mis, alyumin yoki temir simdan tayyorlash mumkin. Tsirkul, o'lchov, chizg'ich va burchaklar kabi o'lchov asboblari, modellarni chizish va o'lchash ishlarida kerak bo'ladi.

Tayyor narsalardagi changlarni yo'qotish, loy narsalarni supurib tashlash, narsani solish va unga narsalar surtish jarayonida har - xil mo'yqalamlar bo'lishi maqsadga muvofiqdir.

Haykaltaroshlik haqida qisqacha ma'lumot. Haykaltaroshlik -ta'sviriy sa'nat turlaridan biridir. Sa'natning bu turining xususiyati tasvirni xajmi - formasidir.

Plastik tasvirlar orasida aylana haykaltaroshlik yolg'iz tur emas. Undan tashqari, barelef va gorelef xam mavjud relef aylana haykaltaroshlikdan farq qilib, yassi satxda aks etadi. Bu haykaltaroshlik formalaridan idish - tovoq sathini, binolarning old tomoni, intereri va shu kabilarni bezashda foydalaniladi.

Loy va plastilin bilan ishlashda kerak bo'ladigan usullar.

1. Yumaloqlik - bu parcha loydan shar yasash, unga olcha, olma kabilari shaklini berishdir.
2. Bir bo'lak loydan kaftda aylana xarakatlar bilan shar yasaladi.
3. Shar yasash, so'ngra uzunasiga xarakatlar bilan uni tuxum, ustun kabilarga aylantirish.
4. Yassilash - sharikdan yassi non yasaladi, qo'lni holati doimo o'zgarib turadi.
5. Cho'zish - sharikning bir qismi cho'ziladi.

6. Surish (yamash) buyumning ayrim qismlarini o'zaro birlashtirish. Loy va plastilin bilan ishlash mashg'ulotlarini tashkil etish va o'tkazishda ish joyini bekamu-ko'st jihozlanganligi muhim ahamiyatga egadir.

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklari va imkoniyatlariga asoslangan qo'l mehnati hisoblanadi.

Shu munosabat bilan Mexnat ta'limi jarayoni o'quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mexnat, axloqiy, estetik, iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq, mexnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashning keyingi sinflarda davom ettirilishi uchun zarur aloqadorlik hosil kilinadi.

Qo'l mehnati jarayonida bolalar asosan ishlab chiqarish texnologiya chiqindilari (qog'oz, karton, yumshoq sim yogoch, gazmol va boshqalar) bilan; tabiiy va suniy xom-ashyolar (maxsus loy, yog'och va plastmassalar, plastelin, el im va boshqalar) bilan, keng iste'mol mollari va xalq xunarmandchiligi mahsulotlari, tayyorlash uchun mahalliy xom-ashyolar bilan elektr, radiotexnika to'plamlari va hokazolar bilan ishlashga o'rganadilar.

Bularning hammasi o'quvchilarga qo'l asboblari bilan ishlash, har xil xom ashyolardan foydalanishning ma'lum tajribasini to'plashga imkon beradi, bu esa mehnatning qadrini va ma'nosini tushunishga, mexnat kishilariga xurmatda bo'lishga mehnatning va kasbning u yoki bu turiga qiziqishlarini shakllantirishga yordam beradi.

Qog'ozdan amaliy ishlar.

Boshlang'ich sinflardagi mexnat ta'limi dastur materiallarini taxlil qilar ekanmiz, barcha sinflardagi ish turlaridan biri «Qog'oz va karton bilan ishlash ekanligini ko'ramiz.

Birinchi sinfda o'quvchilar eng avvalo faqat mexnat darsi mashg'ulotlaridagina emas, balki boshqa darslarda ham to'qnash keladigan materiallar bilan tanishadilar. Bu barcha o'quv anjomlari daftarlar, kitoblar, o'quv qo'llanmalari, bosiladigan qog'oz turlari: yoziladigan, muqova qilinadigan, bosma, rasm solinadigan, kitob va oynoma qog'ozlaridir. Ta'lim jarayonida o'quvchilar turli qog'ozlarning asosiy jismoniy xususiyatlari; rangi, qalinligi, zichligi siyohni shimish xususiyati, sathining

xarakteri - silliq g'adir-budirligi bilan tanishadilar.

o'quvchilar mashg'ulotlarda qog'oz varaqlarini buklaydilar va to'g'rilaydilar, ularni

qismlarga bo'lib yirtadilar va qirqadilar, bo'yaydilar. Shu bilan birga qog'ozni buklash yo'li bilan turli xil narsalarning shaklini yasaydilar.

"Qog'oz va karton bilan ishlash" o'quvchilarni garmonik rivojlantirishida katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, (rangli qog'oz bilan ishlash ijodni rivojlantirishga yordam

beradi, fantaziyani boyitadi, kuzatuvchanlik, diqqat va tasavvurni aktivlashtiradi, irodani tarbiyalaydi, qo'lmehnat, chamalash va rangni sezishni o'stiradi.

Qog'oz va karton bilan ishlash mashg'ulotlariga oldindan quyidagicha tayyorgarlik ko'rishadi, stolning ustiga qog'oz yozib, o'ng tomoniga qaychi, yelim uchun cho'tka, chizg'ich, qalam, avtoruchka, old tomonlariga yelim qiyqimlar uchun quti, chap tomonlariga, ish vaqtida xalaqit bermaydigan qilib rangli qog'oz to'plamini qo'yadilar. Har bir mashg'ulot oxirida o'quvchilar keyingi mashg'ulotda kerak bo'ladigan narsalarni yozib oladilar.

O'quvchilar ishlayotgan materiallarga tejamkorlik bilan munosabatda bo'lishlari, o'z ishlarini rejalashtira bilishlari, materialni tejamkorlik bilan sarflashlari, vaqtdan unumli foydalanishlari, o'qituvchi ko'rsatmalariga amal qilishlari, shu bilan birga ish joyini toza va ozoda saqlashlari, mashg'ulotdan so'ng sinfni tozalab qo'yishlari kerak. Barcha fanlarda qo'llanilgani kabi mehnat darslarida ta'limning ko'rsatmali vositalaridan foydalaniladi. Jumladan, mehnat darslarida turli xil namuna, rasm, chizma, sxematik namuna, turli predmetlarning modellari, shuningdek, texnika vositalaridan foydalaniladi.

Yuqorida aytib o'tganimizdek, qog'oz va karton bilan ishlash mashg'ulotlarida o'quvchilar qog'ozni buklash yo'li bilan turli xil narsalarning shaklini yasashni ham o'rganib boradilar. Ana shunday mashg'ulotlar davomida o'qituvchi quyidagi ko'rsatmali qurollardan foydalanishi mumkin. Shu bilan birga o'quvchilar bu ko'rgazmalarni yasash bosqichlariga rioya qilgan holda, dars davomida yasashlari ham mumkin.

1. «Lola» ko'rsatmali quroli.

Yasash bosqichlari:

1-Bosqich: Rangli qog'ozdan kvadrat qirqib olinadi. Uni diaganallari bo'yicha buklab, buklangan do'ppi shakliga keltiriladi.

2-Bosqich: Buklashdan hosil bo'lgan uchburchakning pastki, asos tomonidagi ikki uchi yuqoridagi uchinchi uchiga karab, unga yetkazdirib buklanadi. Xuddi shuningdek, orqa tomondagi ikki uchi ham uchinchi uchiga qarab buklanadi.

3-Bosqich: Hosil bo'lgan shaklda cheti o'rtada hosil bo'lgan chiziqqa tomon buklanadi. Shaklning orqa tomoni xam shunday buklanadi.

4-Bosqich: Oxirgi buklangan shakllarning xar biri orqa tomoniga qaytarib buklanadi.

Buklangadan so'ng ularning uchlari bir-biriga kiygizdirib qo'yiladi. Keyin

shaklning

pastki ochiq tomonidan asta puflanadi. Shaklning yuqori qismidagi uchlari esa orqaga qaytarib qo'yiladi.

Rasm qog'ozi - ikki xil nomerli bo'lib, tselyulozadan tayyorlanadi. Oliy naviga 25%

latta qo'shiladi. Chizmachilik chizishda shuningdek qo'l mehnati darslarida foydalaniladi. Rangli va jiloli qog'oz - mehnat darslarida keng ko'llaniladi. Turli xil

rangdagi muqovalash ishlarida va turli xil rangda qog'ozlar to'plami chiqariladi.

Yelimlangan qog'oz - jilo berilgan qog'oz bo'lib, bir tomoniga yelim surtilgan. Mehnat darslarida ishlatish uchun juda ko'lay materialdir.

Rangli jild qog'ozi - turli ranglarda bo'ladi, jilo berilgan rangli qog'ozning o'rinini bosa oladi. Qo'l mehnati darslarida ko'p ishlatiladi. Shagren naqshdor qog'ozi - muqovasozlikda va tayyor narsalarning ustidan yopishtirishda, archa o'yinchoqparini yasashda foydalaniladi.

Gul qog'ozi - rangi va guli turlicha bo'lib muqovalashda, narsalarning ustidan yelimlashda, bezash ishlarida keng foydalanildi.

Millimetrlil qog'oz - satxi bosma tur shaklida tayyorlanadi.

Filtr qog'ozi - karton deb 1 kv mt 250 grammdan ortiq bo'lgan kogozga aytiladi.

Oq karton - uni qirish oson, o'zi unchalik pishiq emas, tez sinadi. Bu karton yelimni ko'p shimadi ko'pincha yelimdan shishadi. Undan mayda narsalarni muqovalashda foydalanish mumkin.

Sariq karton - ok kartonga ko'ra pishiqroq, egiluvchan yaxshi qirishiladi, yelimdan shishmaydi. Turli ishlarda foydalaniladi.

Kul rang karton - ok va sariq kartondan pishiqroq, qirish qiyin. Pichok- karton massasidagi qumdan tez o'tmaslashadi. Kartonning bu turidan o'ta pishqlikni talab qiluvchi narsalar tayyorlanadi.

Rangli karton - bu yupqa egiluvchan sathiga turli rangda jilo berilgan, ishlov berish oson va ko'rinishi chiroyli. Hajmi kichik narsalar, papkalar, mukovalar tayyorlash uchun qulay bo'lgan karton turidir.

XULOSA

Bugungi kunda respublikamizning barcha sohalarida bo'lgani kabi ta'lim va tarbiya tizimini isloh qilish, milliy kadrlar tayyorlashni zamon kadrlar darajasiga ko'tarish masalasi davlat miqyosidagi muxim muammo sifatida qaralmoqda.

Shu boisdan bugungi kundagi mehnat ta'limi ham amalga oshirishi kerak bo'lgan bir qancha vazifalarni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Bu vazifalarni bajarishda mehnat ta'limi o'qituvchisidan yetuk bilimli, tajribali, mukammal bo'lishni talab etadi.

Mehnat darslarida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarini qiziqarli, mazmunli va ilmiy-metodik jixatdan to'g'ri tashkil etish har bir o'qituvchidan katta mahorat talab qiladi.

Har bir fan o'qituvchisiga o'z uslubi, o'z usulining o'ziga xosligiga ega bo'lish huquqi berilgan, shuning uchun mehnat darslarida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarida turli ko'rgazmali qurollardan foydalanib tashkil etish muhim ahamiyatga egadir.

Mehnat ta'limida qog'ozdan amaliy ish topshiriqlarini bajarishga o'rgatish o'qituvchidan muntazam katta tayyorgarlikni, har bitta mashg'ulotni doimo nazorat qilishni, o'quvchilarni mashg'ulotga oid bilimlar bilan qurollantirib, uni amalda qo'llashni va mavzular mazmunini mukammalashtirib o'quv jarayonini to'g'ri tashkil etish talab etadi.

O'quvchilar mehnat darslarida eng avvalo qog'oz turlari, ishlab chiqarilishi, qog'ozning xususiyatlari, ishlov berish usullari bilan tanishadilar. Bu barcha o'quv anjomlari daftarlar, kitoblar, o'quv qo'llanmalari, bosiladigan qog'oz turlari: yoziladigan, muqova qilinadigan, bosma, rasm solinadigan, kitob va oynoma qog'ozlaridir.

Mehnat ta'lim darslarida o'quvchilar turli qog'ozlarning asosiy jismoniy xususiyatlari; rangi, qalinligi, zichligisiyohni shimish xususiyati, sathining xarakteri – siliq g'adir-budirliqi bilan tanishadilar.

Bu esa o'quvchilarni qog'oz va kartonga ishlov berish malaka va ko'nikmalarini egallashga, ijodiy qobiliyatlarini o'stirishga, bilimga qiziqishini o'stirishga yordam beradi.

Boshlang'ich sinf — Mehnat ta'limida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarini tashkil etish mavzusidagi bitiruv malakaviy ishini yozib tugatganimdan so'ng quyidagi xulosaga keldim.

Mehnat darslarida qo'l mehnati bilan ishlash mashg'ulotlarini samarali ravishda tashkil qilsak:

- o'quvchilar o'zining sodda ijodiy fikrini amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa o'quvchilarni erkin fikrlashga, ijodkorlikka, tashabuskorlikka o'rgatadi.

- o'quvchilar mehnat darslarida o'zlashtirgan bilim, malaka va ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

- mehnat materiallarining ishlab chiqarilishi va uning turlari bilan tanishadilar. • qog'ozga ishlov berish usullarini va xususiyatlarini tahlil qilishni o'rganadilar.

- materialga ishlov berish uchun asboblarni tanlashni va texnika xavfsizligi qoidalariga amal qilishni o'rgatadi

- qog'oz bilan ishlash o'quvchilarda mustaqillikni, tasavvurni namoyon qilishni, ijodiy qobiliyatlarni o'stiradi, dunyoqarashini shakllantiradi, hamdabadiiyestetik didini oshiradi

- o'z vaqtida, rejali, tartibli o'tkazilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning qiziqish va havaslarini oshiradi, ma'naviy, mafkuraviy qarashlarini boyitadi.

Xulosa qilib aytganda o'quvchilarga qo'l mehnati bilan ishlashga o'rgatilsa mehnat svarlikka, ijodkorlikka, o'rgatilsa, kelajak avlodning barkamol bo'lishida, jamiyatimizning rivojlanishida katta ahamiyat kasbetadi.

So'zimohirida siz aziz ustozlarga o'z minnatdorchiligimni bildiraman.
Sizlardan olgan bilimlarimni mamlakatimiz kelajagibo'lganyosh avlod tarbiyasiga sarflashga va'da beraman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. I.A.Karimov —O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida|| Toshkent – «O'zbekiston» -2011 y
2. I.A.Karimov. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch – T.: Ma'naviyat, 2008, - 40,41-b.
3. Ta'lim to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasining Qonuni (Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori) 1997 yil T.,—SHarq|| nashriyoti
4. Kadrlar tayyorlash buyicha milliydastur (Barkamol avlod-O'zbekiston taraqqiyotining poydevori) 1997 yil T.,—Sharq|| nashriyoti
5. R.A. Mavlonova va boshqalar —Pedagogika|| T., —O'qituvchi|| 2007 yil
6. R.A.Mavlonova, Sanaqulov X.R. Xodieva D.P —Mehnat va uni o'qitish metodikasi|| TDPU. 2007 yil
7. Sanaqulov X.R. Xodieva D.P —Mehnat ta'limidan amaliy ishlar|| TDPU 2007 yil
8. R.A. Mavlonova, G. Maxmudova —Mehnat|| Ikkinchi sinf o'quvchilari uchun darslik. T. —O'qituvchi|| 1992 yil.
9. R.Mavlonova, G. Maxmudova —Mehnat|| Uchinchi sinf o'quvchilari uchun darslik. T. —O'qituvchi|| 1993 yil.
10. R.Mavlonova, I.Mannopova —Mehnat|| To'rtinchi sinf o'quvchilari uchun darslik. T. —O'qituvchi|| 1995 yil.
11. R.Mavlonova —To'rtinchi sinf mehnat darslari|| T. ||O'qituvchi|| 1989 y.
12. R. Hasanov, H. Egamov —Tasviriy sa'nat va badiiy mehnat|| T. —O'qituvchi|| 1997 yil.
13. V. Pereverten. —O'quvchilarda ijodkorlikni shakillantirish|| T. —O'qituvchi||. 1990y.

14. Nurmatova M.SH. —Mehnat tarbiyasi|| Toshkent. TDPU. 2005 y
15. R.Mavlonova ,G.Mahmudova “Mehnat” 3-sinfo’qituvchiToshkent
1995-yil

TAYANCH SO’ZLAR

- 1.. labour – mehnat
2. colour paper – rangli qog’oz
3. fald – bukلامoq
4. labor – mehnat qurollari
5. scissors instruments – qaychi
- 6.ruler – chezg’ich
7. industriousness – mehnatsevarlik
8. eraser – ochg’ich
9. pencil – qalam
10. practical – amaliy
11. do – bajarmoq
12. pupil – o’quvchi
13. teacher – o’qituvchi
14. lesson – dars
15. elementary class – boshlang’ich sinf
16. white paper – oq qog’oz
17. education – tarbiya
18. cut – qirqmoq
19. paper types – qog’oz turlari
20. technical – texnologiya
21. tempt – qiziqtirmoq
22. technique – usul, uslub
23. grounding – fan
24. persuasiveness – asoslilik
25. ad hoc – maxsus

26.	gallant	-	chiroyli
27.	find	–	mahorat bilan
28.	found	–	xulosa qilmoq